

Flykt, plikt, eller ansvar?

**En kvalitativ uppsats om mäns copingstrategier för
att hantera sitt ofrivilliga faderskap**

SQ1562 Vetenskapligt arbete i socialt arbete

Scientific Work in Social Work

C-uppsats

2012-11-27

Författare: Hanna Hermansson & Henrik Larsson

Handledare: Rakel Berman

Abstract

Titel Plikt, flykt eller ansvar? En kvalitativ uppsats om mäns sätt att hantera sitt ofrivilliga faderskap
Författare Hanna Hermansson & Henrik Larsson
Nyckelord Ofrivillig pappa, Ofrivilligt faderskap, Kris, Copingstrategier, Resilience

Vi ville med den här kvalitativa uppsatsen belysa komplexiteten som det innebär att bli ofrivilliga pappa. Beskedet att de ska bli fäder verkar undantagslöst inledas med en kris. Vi har intervjuat fem ofrivilliga pappor som fått beskriva sitt faderskap och hur de hanterat krisen och det fortsatta livet. Vi har med hjälp av kriteorin analyserat och presenterat dessa mäns berättelser och upplevelser, och hjälp av copingteori och begreppet resilience analyserat deras strategier för att hantera sitt ofrivilliga faderskap. Från vår empiri kunde vi urskilja en stark korrelation mellan kvaliteten eller graden i respektive mans resilience (motståndskraft) och att den är avgörande för vilka copingstrategier han använde sig av. Graden eller kvaliteten av resilience beror på ett flertal faktorer, bland annat socialt stöd, självförtroende, initiativförmåga, utvecklad kognitiv förmåga (till exempel tidigare kriserfarenhet) och insiktsfullhet. Vi tyckte oss kunna se kopplingar mellan svag resilience och användande av flykt/undvikande copingstrategier. Starkt resilience däremot verkade resultera i en mer ansvarstagande copingstrategi. Vårt insamlade material pekar på vikten av det sociala stödet och hur avgörande det är för hur mannen hanterar det ofrivilliga faderskapet. Slutsatsen bidrar till en kunskap som kan möjliggöra en mer konstruktiv coping för kommande ofrivilliga fäder om de söker stöd, vilket i sin tur ger ett mer närvarande faderskap. Uppsatsen berör också männens beskrivningar av faderskapet, relationer och hur situationen har påverkat dem.

Förord

Vi vill tacka de som gjort den här uppsatsen möjlig. Framför allt vill vi tacka de pappor som ställt upp och öppenjärtigt talat om en svår situation, samt vår eminenta handledare Rakel Berman som med mjuk och positiv hand handledde oss genom de svårigheter vi stötte på under hela processen. Likaså vill vi tacka Minna-mottagningen och Kriscentrum för Män för deras bidrag till vår forskning. Vi vill också tacka de runt omkring oss som har frigjort tid för skrivande; Maya, Gunnel och Morgan. Och inte minst vill vi tacka oss själva för ett gott arbete.

Inledning	3
Val av ämne	3
Syfte och frågeställning	4
Syfte	4
Frågeställningar	4
Bakgrund.....	4
Den vackraste gåvan - en bild av ett ofrivilligt faderskap	4
Faderskap, underhåll och vårdnad enligt svensk lagstiftning	5
Uppskattat antal årliga ofrivilliga fäder	6
Statistik, lagrum och attityder kring abort.....	7
Det samhälleliga stödet	8
Tidigare forskning.....	10
Moderna män och fäder.....	10
Attityder och tankar kring sex, preventivmedel och reproduktion.....	11
Vilka är de ofrivilliga papporna?.....	12
Hur försöker männen hantera det ofrivilliga faderskapet?	13
Resonemang om föräldraansvar	14
Teoretiska perspektiv	16
Val av teori i relation till frågeställning	16
Socialkonstruktivism	16
Kriteori	17
Coping.....	17
Resilience	19
Metod.....	20
En kvalitativ uppsats.....	20
Informationssökning	20
Urvalsprocessen och uppsökandet av ofrivilliga pappor.....	20
Intervjuerna.....	21
Analysmetod	23
Etiska överväganden.....	24
Reliabilitet och validitet	25
Vår förförståelse	26
Analys och Resultat	27

Några generella tendenser kring resultatet	27
Hur beskriver männen sitt ofrivilliga faderskap?	27
Männens copingstrategier för att hantera sitt ofrivilliga faderskap	33
Kopplingen mellan männens grad av resilience och val av copingstrategier	43
Diskussion.....	48
Hur urvalet påverkat resultatet.....	48
Vad våra resultat kan bidra till.....	48
Krisens gnista, ett brutet sexuellt kontrakt	49
Vad handlar krisen och ofrivilligheten om?	49
Resonemang kring faderskapet	50
Vidare forskning	51
Referenser	52
[Bilaga 1]	55

Inledning

När vi berättade att vi skulle skriva om ofrivilligt faderskap, fick vi frågor från vänner, medstudenter och lärare om det kan finnas något sådant som en ofrivillig pappa? De som bäst kan beskriva situation är de män som upplever sig blivit ofrivilliga pappor. Den här uppsatsen redogör för den komplexitet som ett ofrivilligt faderskap innebär samt de upplevelser som den nya livssituationen medför för männen. Vi kommer analysera dessa mäns sätt att hantera det ofrivilliga faderskapet, för att kunna ge en bild av vad de genomgår då vi anser att området är tämligen outforskat och kunskapen i ämnet inte tillfredsställande. Med ett kunskapslyft vill vi öka förståelsen för vad som kan anses som normbrytande i dagens samhälle – att inte vilja ha ett barn.

Val av ämne

Varför valde vi att undersöka ofrivilligt faderskap? Det här ämnet har vi valt för att Hanna och Henrik har detta som ett gemensamt intresseområde samt att Henrik har personlig erfarenhet av det.

Under socionomutbildningen har lärarna föreläst om en mängd närliggande ämnen, såsom socialkonstruktivism, stämplingsteori, stigmatisering, rollteori, kristeori, föräldraskap både i juridisk och social mening, anknytningsteori samt bemötandeteori. Utbildningen har också belyst olika grupper som betecknats som mer socialt utsatta; exempelvis ensamstående mödrar, frånvarande fäder, struliga tonåringar utan manliga förebilder, vissa mäns brist på socialt nätverk och mäns överrepresentation vid våld, missbruk och arbetslöshet. Men termen ofrivilligt faderskap har inte förekommit. I samband med att det var dags att skriva uppsats valde vi därför att intressera oss för och fånga upp det normbrytande fenomenet ofrivilligt faderskap, som vi upplever kan ha koppling till alla dessa ovan nämnda grupper.

Anledningen till att vi skriver tillsammans är att vi vill ha två olika ingångar i ämnet. En skribent som har personlig erfarenhet och en skribent som kan inta ett utifrånperspektiv vilket förhoppningsvis ska göra uppsatsen mer djupgående och samtidigt mer neutral.

Begreppsdefinition

Ofrivilligt faderskap: Mannens egen upplevelse av att bli eller redan ha blivit en ofrivilligt far till ett barn han inte planerat och inte önskat.

Syfte och frågeställning

Syfte

Vårt syfte är att undersöka ofrivilligt faderskap. Vi vill studera hur männen beskriver sitt ofrivilliga faderskap och hur de hanterar det. Vi vill också undersöka om män hanterar det olika och iså fall varför.

Frågeställningar

- Hur beskriver männen sitt ofrivilliga faderskap?
- Vilka copingstrategier använder männen för att hantera sitt ofrivilliga faderskap och när används vilka copingstrategier?
- Vilka kopplingar kan göras mellan graden av resilience och hur männen hanterar sitt ofrivilliga faderskap?

Bakgrund

I bakgrunden redogörs för några av de huvudområden som att ett ofrivilligt faderskap anses beröra, som du som läsare bör vara införstådd med för att kunna tillgodogöra dig uppsatsen. Några av dessa ämnen förekommer ofta i de internetdebatter som förs, till exempel när en ofrivillig pappa frågar om hjälp eller råd på forumen Flashback¹ eller Familjeliv.se². Andra områden härstammar ur den tidigare forskning vi fördjupat oss.

Kapitlet kommer kort börja med hur Pelle Filipsson i den enda självbiografiska boken om ofrivillig faderskap skrev om sin situation samt hur den boken mottogs. Vi kommer också presentera hur den svenska lagen behandlar faderskap, vårdnad och underhåll. Vidare kommer vi presentera siffror för det ofrivilliga faderskapet och jämföra dem med antalet aborter. Som avslutning kommer vi redovisa de tillgängliga stödfunktionerna i Göteborg som finns för män och kvinnor i den här situationen.

Den vackraste gåvan - en bild av ett ofrivilligt faderskap

“ ‘-Jag älskar dig.’

Oj, på sju år hade jag aldrig hört något sådant från honom . Hur skulle jag hantera det här då? Jag älskade ju inte mitt barn. Eller hur skulle jag tänka där? Kanske gjorde jag det, men hur mycket och på vilket sätt?

¹ Flashback startade 2000 och är ett internetforum där inloggade medlemmar kan starta diskussionstrådar om vad som helst. Din profil kan vara anonym. Flashback kan sägas vara känt för att inget ämne är för extremt för att inte kunna diskuteras. Forumet har varje vecka ungefär två miljoner unika besökare.

Källa: Flashback och sv.Wikipedia.org

² Familjeliv.se startade 2003 är ett internetforum som fokuserar mest på föräldrar och blivande föräldrar, och där inloggade medlemmar kan starta diskussionstrådar som rör olika aspekter av föräldraskap. Din profil kan vara anonym. Sidan har varje vecka ungefär en halv miljon unika besökare. Källa: Familjeliv.se och sv.Wikipedia.org

Himmelshöga murar, allt vackert triggade igång mina skydd. Vad skulle jag säga tillbaka? Femtio procent? Eller va? ”(Filipsson, s9, 2009).

I *Den vackraste gåvan* (Filipsson, 2009), den enda självbiografiska boken som beskriver ett ofrivilligt faderskap, målar pappan Pelle Filipsson upp sin historia. Efter att han upplevt sig blivit pappa mot sin vilja, beskriver han sina mångåriga problem med att förlika sig med att vara far till sin son. Han kämpar med den kris han upplevde i samband med att han blev pappa. Utifrån krisens olika faser går han igenom både sig själv, sin syn på föräldraskap, sin skuld, sitt ansvar och sin plikt som pappa oavsett frivillighet eller ej. Han studerar samhällets syn på ofrivilligt faderskap, det samhälleliga stödet och hans egen upplevelse av brist på stöd. Hans slutsats är en uppmaning till en öppnare debatt kring ämnet. Boken mottogs med mycket blandad kritik.

Han fick beröm för att han vågade beskriva och föra upp ett tabubelagt ämne och ge en röst åt en tidigare osynlig grupp, nämligen män som blivit pappor mot sin vilja.

Negativ kritik riktades åt två håll. En kritik riktades mot honom personligen för att han i skrift utelämnat sin son och sina svårigheter att älska denne från tidig ålder. En annan kritik riktades mot mäns flykt från ansvaret att skydda sig i en sexakt som de vet kan leda fram till ett barn. Den kritiken utgick från kommentarer som: “Vill man inte ha barn, ska man inte ha sex.”

Han antyder i boken också kopplingar mellan ofrivilligheten, krisen, skammen, skulden samt det normbrytande valet att inte vilja ha barnet, med en förhöjd självmordsrisk för ofrivilliga fäder samt en starkt förhöjd risk för förtida död (Filipsson, 2009, s232-235). Han avslutar sin bok med råd till ofrivilliga fäder utifrån de slutsatser han själv dragit.

Faderskap, underhåll och vårdnad enligt svensk lagstiftning

När ofrivilligt faderskap diskuteras på internet rör det ofta faderskapsutredning, underhållsplikt och vårdnadsförhållande.

Faderskap

Enligt Föräldrabalken (FB, 1 kap) kan faderskap fastställas på tre olika sätt när ett barn är fött; faderskapspresumption, underskrift eller dom. Är mannen och kvinnan gifta förutsätts mannen automatiskt vara far till barnet (FB, 1 kap, 1§), så kallad faderskapspresumption. Är mannen och kvinnan inte gifta måste mannen genom underskrift bekräfta sitt faderskap på den lokala socialtjänsten (FB, 1kap 2§). Mannen har då innan påskrift rätt att begära ett DNA-test för att säkerställa att han är far till barnet.

Om en kvinna föder ett barn måste hon uppge vem som är far. Om hon av någon anledning inte gör det, har socialtjänsten en skyldighet att inleda en faderskapsutredning för att säkra barnets rätt till ekonomiskt underhåll och biologiskt ursprung. Endast i undantagsfall läggs en faderskapsutredning ner och skälet är då antingen en skyddsaspekt för modern och barnet, tex vid en kriminell far eller vid hedersrelaterat våld, eller att fadern helt enkelt inte går att hitta, enligt

en intervju med Minna-mottagningen (Minna-mottagningen, en ideell förening för ensamgravida mödrar, se nedan). I annat fall kallas den eller de möjliga kandidaterna in för provtagning. Skulle de vägra kallas de till domstol där faderskapet kan fastställas via dom (Fb 1§, 3§).

Underhåll

Underhållsstöd är en ekonomisk stödåtgärd som barnet har rätt till när det har en boendeförälder och en umgängesförälder. För närvarande ligger summan på 1273 kronor (oktober 2012), såvida annat inte utdöms av domstol, exempelvis om föräldrarna har mycket ojämna inkomster. Underhållsbidraget fastställs då utifrån föräldrabalken (FB, 7kap). Den beräknas på på den icke-boende förälderns årsinkomst och ska utgå tills barnet är minst 18 år (eller 20 år ifall barnet studerar så länge). Boendeföräldern har nyttjanderätt till pengarna men de ska användas till barnets behov och det betalas av umgängesföräldern. Vid växelvist boende förfaller underhållskravet föräldrarna emellan. Kan föräldrarna inte enas om betalningsrutin, går pengarna via Försäkringskassan. Boendeföräldern (ofta modern) kan ansöka om underhållsbidrag hos Försäkringskassan om det inte finns någon registrerad far, om umgängesföräldern saknar eller har mycket låg inkomst, eller inte går att nå med betalningskrav. Då ackumuleras en skuld hos umgängesföräldern som hamnar regleras av kronofogden.

Vårdnad

Föräldrar till ett barn kan ha gemensam eller ensam vårdnad. Vårdnaden regleras i Föräldrabalken (FB 6 kap) och den rör de viktiga besluten runt ett barns liv och uppväxt. Socialstyrelsen beskriver det på följande sätt:

“När det i lagen talas om vårdnad menas vem som har det rättsliga ansvaret för barnet. Vårdnadshavaren ska se bland annat se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och god fostran blir tillgodosedda och bestämmer i frågor som rör barnet.” (Socialstyrelsen, 2012-10-23).

En mamma får automatiskt ensam vårdnad om ett barn när det föds utanför äktenskap. Om en förälder har ensam vårdnad har denne full beslutsrätt över alla beslut i barnets liv. Om pappan sen vill ansöka om gemensam vårdnad måste det godkännas av mamman. Om hon vägrar, måste mannen gå till Rätten och försöka processa mot henne för att få gemensam vårdnad. Rätten ska här ta särskild hänsyn till om föräldrarna kan samarbeta kring frågor som rör barnet.

Uppskattat antal årliga ofrivilliga fäder

År 2010 föddes det drygt 116 000 barn i Sverige (SCB, 2010). Göran Lindén, författare till projektrapporten *Från misstag till Farsa* (1996), uppskattar att ungefär var 25:e barn har en pappa som upplever sig som ofrivillig, vilket omräknat blir ungefär 4 %. Han tar fram sina siffror ur antalet registrerade födslar, antalet registrerade faderskap och kombinerar dem med antalet faderskapsutredningar och rättegångstvister i Gävle under forskningsåren 1991-1996. Men han reserverar sig samtidigt och säger att så många som upp till 7-8 % inte alls är en omöjlig summa. Denna högre siffra härrör han till en misstänkt underrepresentation av män som blir

ofrivilliga pappor i otrohetsaffärer. Detta är något som framkommer i de DNA-tester som emellanåt utförs pga faderskapstvivel eller organdonationer och som visar att ungefär var tionde pappa visade sig inte vara biologisk far till barnet. Alltså mellan 4000-9000 födda barn per år har en ofrivillig pappa, enligt Lindén.

Minna-mottagningen i Göteborg, en ideell organisation som stödjer ensamma kvinnor under och efter graviditeten, säger att cirka 2000 män per år i Sverige aldrig träffar sina barn efter de är födda. Männerna har tvingats till faderskapsutredning där faderskapet fastställts antingen via DNA-test eller dom. Maria Olsson på Minnamottagningen i Göteborg uppskattar att ungefär 5000-9000 män blir ofrivilliga varje år och hon utgår från samma beräkningskällor som Lindén, men adderar sin drygt 20-åriga erfarenhet i ekvationen, samt utgår från Göteborg. Pelle Filipsson gör också uträkningar och hans källor sträcker sig över flera sidor (Filipsson, s207-210, 2009), men enligt hans uppfattning rör det sig mellan 5000-10000 män per år.

Alltså verkar tre av varandra oberoende källor komma fram till att cirka 4000-10000 män upplever sig som ofrivilliga fäder per år i Sverige. Om detta jämförs med antal ettåriga barn som bara bor tillsammans med sin mamma framträder något intressant.

På SCBs hemsida (2010) visas statistik för samlevande och uppbrott under barnets första år. För ensamstående (ensamlevande) mödrar med ett ettårigt barn, visar siffrorna att de som har ensam vårdnad är 3 434 och de som har gemensam vårdnad är 6 124 stycken. Gemensamt blir 9558 stycken. Då det 2009 föddes det 110 094 barn, blir slutsatsen att 8,7 % av alla svenska barn ett år efter sin födelse (eller från födseln) inte bor varaktigt tillsammans med sin far (statistiken kan inte se om fäderna någonsin bott där då första mätpunkten är när barnet är ett år). Av detta kan inte slutsatsen dras att de alla beror på ofrivilligt faderskap, men det kan vara en bidragande anledning.

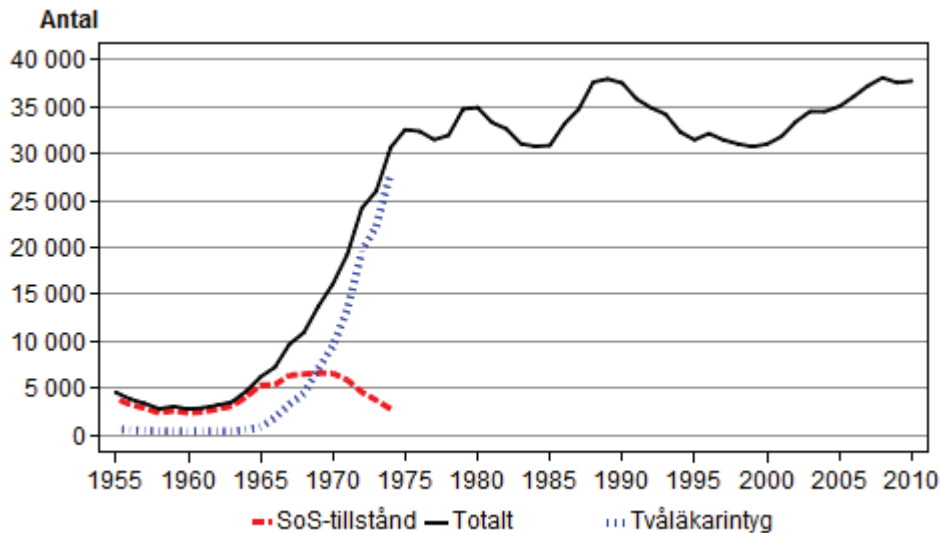
Statistik, lagrum och attityder kring abort

Det utfördes 37 693 aborter i Sverige år 2010 (Socialstyrelsen, 2010) och det föddes samma år 116 064 barn. Ungefär vart fjärde foster som skapas aborteras alltså. Den svenska kvinnan har ensam juridisk beslutsrätt kring fostret (Abortlagen, 1§) fram till och med vecka 18 och enligt samma lag behöver hon inte ange någon anledning till sin abort. I Sverige är det lagstadgat att erbjuda kuratorsstöd till en kvinna som genomgår en abort (Abortlagen 2§).

Det har dock genomförts kvalitativa intervjustudier på abort och kvinnors motiv till dem. Annelie Kero, läkare och författare till bland annat artikeln *Abort – en tabubelagd rättighet* (Kero, 2005) skriver att det stora flertalet av kvinnorna i hennes undersökning säger sig uppleva att aborten är ett av många redskap för den moderna kvinnans planering av sin reproduktion.

Ur ett historiskt perspektiv rapporterar Socialstyrelsen att från och med p-pillrets introduktion i Sverige år 1964 och den lagliga abortens införande 1974 börjar kurvan för utförda aborter peka starkt uppåt, och plana ut någonstans runt 35 000 årliga aborter från 1980-talet och framåt.

Figur 1. Antal aborter i Sverige mellan 1955-2010

Innan den nya förenklade abortlagstiftningens infördes 1974 krävdes Socialstyrelsens tillstånd, samt under samma period ett intyg från två läkare.

När graviditeten är ett faktum träder samhället in för väntande föräldrar. Vi kommer nu redovisa de samhälleliga stöd som finns i Göteborg för just gruppen föräldrar där oenigheten kommer emellan dem.

Det samhälleliga stödet

Minna-mottagningen är en ideell, politiskt obunden förening som finansieras av Stadsmissionen och kommunala fondmedel. Mottagningen som funnits i ca 25 år, stöttar bland annat kvinnor som är oense med fadern, där modern vill föda och fadern inte vill ha barnet. De gravida kvinnorna får här ingå i nätverksbyggande mammagrupper och erbjuds också enskilda krissamtal. Minnamottagningen beräknar att det årligen i Göteborg är cirka 250 barn som föds in i den här situationen men endast cirka 70 kvinnor skriver in sig hos dem under graviditeten. Dessa kvinnor får besöka verksamheten tills barnet kommer i dagisåldern. De hade tidigare en manlig psykolog som träffade männen för enskilda krissamtal men det projektet lades ned på grund av ekonomiska sparkrav från kommunens sida, berättar Maria Olsson vid vårt besök (2012-10-19). Numera rekommenderar Minnamottagningen männen att istället vända sig till Kriscentrum för män.

Kriscentrum för män är en kommunalt driven enhet för män som befinner sig i kris. Som vi tolkar deras hemsida riktar centrat sig framför allt till män som befinner sig i en relation med en partner, män med impulskontroll- och våldsproblematik, män som blir slagna av en partner eller män som har problem med sitt föräldraskap. När vi ringer upp chef Christina Svensson (2012-11-26) är hon inte bekant med Minna-mottagningen men hon lovar att undersöka och eventuellt uppdatera hemsidan för att möjligen kunna täcka in ofrivilliga pappor mer specifikt. Hon berättar att de ständigt arbetar med hemsidan och informationsfoldrar för att bättre försöka nå ut till män i kris. Enligt tidigare telefonsamtal med Carl-Johan Collin (2012-10-02) som arbetar där kommer det en handfull män per år för krissamtal kring ett stundande ofrivilligt faderskap. De

männen går då i individuella samtal där till ungefär ett halvår efter att barnet är fött.

Familjerätten är den kommunala instans där dels faderskap fastställs, dels där föräldrar träffas för att försöka hitta fungerande samarbetsformer kring vårdnad, boende och umgänge vid till exempelvis skilsmässor, ofrivilliga föräldraskap, och andra familjetvister rörande barn. De är till för både mamman och pappan men först efter att barnet fötts. Deras fokus är inte att hjälpa någon ur kris via samtal, utan att få de vuxna att samarbeta kring vad som blir bäst för barnet.

Det finns stadsdelsfinansierade **Familjemottagningar** eller **Resursenheter** där kuratorer tar emot privatpersoner eller föräldrar för stödsamtal.

Solkatten i Göteborg är ett självhjälpscentrum som tillhandahåller igångstartning av grupper och erbjuder en lokal. Grupper som därefter ska ledas och drivas av människor med samma problematik i livet. För att starta en grupp krävs mellan 6-8 deltagare. Ingen grupp kring ofrivilligt faderskap finns nu (2012-10-24).

Tidigare forskning

Kapitlet kommer inledas med bilden av en modern man och far som de ofrivilliga fäderna tvingas förhålla sig till. Sedan presenteras statistik kring hur svenskarna resonerar runt sex, preventivmedel och reproduktion. Därefter redogörs för några filosofiska resonemang kring faders ansvar. Avslutningsvis redogörs för vad forskningen kring ofrivilligt faderskap kommit fram till hittills.

Moderna män och fäder

I Den Vackraste Gåvan (Filipsson, 2009) återkommer Pelle Filipsson ofta till bilden av sig själv som far, och hur starkt den skiljer sig från hur han skulle vilja vara som far. Hur har då den moderna bilden på en far uppkommit? Klinth & Johansson (2010) beskriver att *den frånvarande fadern*, den far som via förvärvsarbete tvingats stå utanför familjens inre sfär och varit mer av en gränssättare och ekonomisk stöttepelare för familjen. Detta har länge varit en dominerade bild av faderskapet i västvärlden. Känslösfären och familjens inre närhet var istället förbihållen modern och hennes relation med barnen.

Klinth & Johansson beskriver sedan hur en feministisk jämställdhetsdiskurs förts som syftar till att få fadern mer närvarande och ansvarstagande i familjen, kallat *det nya faderskapet*. Där har psykologen Philip Hwang (Broberg, et. al, 2006), som på åttiotalet forskat kring mäns förmåga till anknytning påvisat att män har en empatisk förmåga att sköta spädbarn. Syftet med denna forskning var helt enkelt att kunna påvisa att faderskapet kunde vara sprunget ur en social-konstruktivistisk kontext snarare än ur biologiska skillnader mellan män och kvinnor. En annan stark diskurs som män numera har att förhålla sig till är bilden av den frånvarande fadern och hur skadlig han är, framför allt för tonårssöner. I boken *Den dolda könsdiskursen - Mödrar, söner och frånvarande fäder* (Bäck-Wiklund et al., 2003) tas ämnet upp. Under ett flerårigt projekt har socialtjänstens insatser i ett antal fallstudier skärskådats utifrån ett könsperspektiv. Där har socialtjänstens syn på (frånvarande) fäder undersökts. Pappor som inte är närvarande i en familj verkar skapa en stark negativ bild av manlighet, som bör ersättas med en manlig kontaktperson, enligt socialsekreterarna.

I ett kapitel så skriver Thomas Johansson (Bäck-Wiklund, et. al 2003) att omsorg, närhet, lyhördhet och jämställdhet är egenskaper som premieras och förväntas av en modern man i dagens samhälle. Han refererar i boken också till tankar att frånvaron av fäder, eller rättare frånvaron av fadersgestalten som norm- och gränssättande mekanism i en familj kan skapa ett *sibling society*, där unga män istället utelämnas till testande av norm- och gränssättning inom ungdomsgång och att de i ett försök att särskilja sig från modern(-s kvinnliga egenskaper) söker sig till macho-miljöer. Något som på sikt kan leda till det västerländska samhällets undergång, enligt boken (idib.).

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt så tolkar vi Thomas Johansson att en man inkorporerar dessa nya normer av faderskap och manlighet, alltså en bild att det är viktigt som pappa att vara både lyhörd, mjuk, jämställd och framför allt närvarande.

Attityder och tankar kring sex, preventivmedel och reproduktion

På internet förekommer ofta argumentet “*vill man inte ha barn, ska man inte ha sex*”, och det gäller män när de blivit ofrivilliga pappor.

I boken *Sex i Sverige* (Folkhälsoinstitutet, 1996) om svenskarnas sexliv i åldrarna 18-76 år, framkommer att mediantalet för antal samlag per år är 42 stycken. I en fråga svarar 9% att de den senaste månaden haft samlag i syfte att försöka få barn och 3% att de har försökt få barn i det senaste samlaget. På frågan huruvida de befunnit sig i en sexuell situation där de vetat att det funnits risk för graviditeten men där de inte velat bli gravida, har 47% av männen och 42% av kvinnorna inte hejdat sig. På en fråga om preventivmedel vid det senaste samlaget svarade 42% (exkl de som försöker bli gravida) att *inget rekommenderat skydd* användes. Personer som alltså inte var ute efter att bli med barn, använde alltså inte något av följande alternativ: p-stav/-spruta/-piller, kondom, spiral, sterilisering eller pesssar/kemiskt medel under sitt senaste samlag.

I boken *Kropp och genus i medicinen* (Hovellius & Johansson, 2004) står det att sedan p-pillret skapades på 60-talet och abortlagen infördes i Sverige 1974 har av kontrollen över fertiliteten tagits över av kvinnan. Likaså hävdar boken att reproduktionsansvaret därmed tagits från mannen. Boken beskriver också att den samhälleliga kontexten fortfarande starkt betonar att mannen är den som bestämmer kring sex. Som vi förstår det hävdar boken sedan att sammantaget gör detta att männens känsla av äga beslutskraft kring reproduktionen i stort är en schimär. Boken hänvisar också till en norsk studie där kvinnor har tillfrågats om hur de resonerade ifall det funnits ett motsvarande preventivmedel, som p-piller, för män. Kvinnorna hävdade då att de helst tog det ansvaret själva för att vara helt säkra på att ha kontrollen över reproduktion (Hovellius, Johansson, 2004).

Giddens beskriver i sin bok *The Transformation of intimacy* (Giddens, 1992) hur den västerländska människan i modern tid kommit att se sex som ett njutningsmedel människor emellan. Forskning om p-piller och andra moderna preventivmedel har bidragit till den sexuella revolutionen. Det har medfört att synen på sex har förändrats. Giddens kallar den nya sexualiteten för “*plastic sexuality*”, där sexet dels skilts från reproduktion, dels där sexualiteten inte är fixerad mot ett speciellt objekt i en relation, utan mer ses som ett formbart personlighetsdrag hos varje enskild människa.

RFSU:s forskning citerar följande på sin hemsida, när de redovisar delar ur boken *Sex i Sverige* från 1996:

“Har svenskarna förändrat sitt sexuella beteende sedan 1967? Ja, på flera sätt. Bland annat uppgav sig kvinnor i undersökningen från 1967 i högre utsträckning än män ha erfarenhet av att ha varit förälskade och väntat med samlag tills de gift sig. I 1996 års undersökning har skillnaden försvunnit och erfarenheten är lika ovanlig bland kvinnor som bland män.

[--]

I 1996 års studie kan vi göra en annan tolkning, säger Gisela Helmius. Idag kan man tillåta sig att bli kär utan att hindras av graviditetsskräcken *eftersom vi kan styra vår fertilitet på ett helt annat sätt än 1967* [vår kursivering].” (RFSU, 2010).

Vilka är de ofrivilliga papporna?

På kriscentrum för mäns kontor i i Gävle startade 1991 ett projekt kring hur krishantering, bemötande och kunskap om ofrivilligt faderskap skulle kunna öka. Det projektet resulterade i boken **Från misstag till Farsa** av socionomen Göran Lindén (1996). Han ställer upp fyra olika typer av ofrivilliga pappor bland de 45 som sökte hjälp under en fyraårsperiod, och som han då haft långvarig terapi med:

- Det fasta förhållandet, där mannen klart uttalat sig vara emot barn 13 st
- Den tillfälliga kontakten mellan mannen och kvinnan 16 st
- Förhållandet som börjar bli alltmer problemfyllt och går mot sin upplösning 12 st
- Kort eller långvarig otrohet från gift man/kvinna 4 st

Utifrån dessa siffror ser vi att det inte finns en specifik sexuell situation som genererar ofrivilliga fäder. Otrohetsgruppen, som är underrepresenterad, anser Lindén troligen är större men att de har mer anledning än andra att hålla det hemligt. Varken han eller någon av de två C-uppsatser (Nystrand, 2009 samt Nord 1995) kan peka ut att ofrivilliga fäder skulle tillhöra någon speciell samhällsklass, ålder eller personlighetstyp.

Generellt sett verkar männen innan graviditeten ha upplevt att de försäkrat sig om att kvinnan använder någon form av skydd eller ha resonerat att hon i annat fall kommer göra abort. I ett antal fall säger sig männen ha blivit lurade av kvinnan som påstått att hon är steril eller använder preventivmedel. Gemensamt för alla fäderna är att när beskedet om att kvinnan är gravid eller att han redan är pappa kommer, så utlöser det en kris (Cullberg, 2006) i mannen, där han ofta gör allt för att glömma det eller får paniktankar om att lämna landet eller tar livet av sig. Tankar om att hans liv är slut är mycket vanligt här, enligt Lindén (1996). I Teori-kapitlet står det mer att läsa om kris. n går han in i nästa del av sin kris, nämligen När mannen kommit över chocke reaktionsfasen där stora grubblerier tar vid. Enligt Lindén upplever sig här många män lurade, djupt kränkta, misslyckade, maktlösa och i en situation av .kontrollförlust ar sig många män nu åt att För att försöka återta kontrollen, ägn söka information, räkna ut underhållsbeloppet, försöka reda ut allt som sades mellan honom och mamman kring preventivmedel, abort, eventuell sterilitet, nen eller bildandet av familj, etc. De försöker greppa ifall de missuppfattat situatio om de på något vis varit otydliga. De tappar ofta framtidstron under den här fasen .av krisen, något också Cullberg (2006) beskriver som vanligt i en krisreaktion

Inom kristeori beskrivs det att just i reaktionsfasen kan en person fastna om denne inte blir bra bemött eller exempeplvis har en tidigare kris som ännu är obearbetad (Cullberg, 2006). Många män tar sig inte heller ur den här fasen på många år, utan grubblar och famlar efter något att hänga upp sitt bräckliga faderskap på, något Lindén (1992), Nystrand (2009) rapporterar om och som Filipsson själv beskriver i sin bok Den Vackraste Gåvan (Filipsson, 2009). Vid gott stöd, antingen från ett personligt nätverk, en stöttande partner eller från professionella, kan mannen komma vidare till bearbetningsfasen där han kan få hjälp att skilja mellan sina känslor för sig själv, sina känslor för mamman samt sina känslor för barnet.

Därefter kommer nyorienteringsfasen där kan han börja se sig själv och sin eventuella roll i barnets liv, skriver Lindén. Männens etablering här ofta någon form av faderskap, men ibland kommer de fram till att de absolut inte klarar av att vara en närvarande far för barnet. I boken *Pappa, se mig* (Öberg och Öberg, 1992) tittade Gunnar och Bente Öberg i en kvalitativ studie på hur föräldrabrott och växelvis boende påverkar barn. De anger att ofrivilliga faderskap är den 3:e till 4:e vanligaste orsaken till ett frånvarande faderskap.

Lindén (1996) drar slutsatsen vissa faktorer verkar hjälpa för att kunna få, ha och upprätthålla en kontakt med barnet. Att ha barn sedan tidigare verkar hjälpa, likaså att ha/få en ny partner som ställer sig positiv till situationen. Hon är negativ, så verkar det som en mycket stark försvårande faktor, skriver han vidare. Anledningen till det är att mannen själv har ambivalenta känslor för barnet och att sambons negativa hållning helt enkelt tvingar honom att välja mellan ett önskat barn eller henne, enligt Lindéns erfarenhet. Att barnets mamma är öppen och inte skuldcastande har mycket stor betydelse. Att ha ett gott stöd från sin omgivning och att däri kunna berätta om sin situation har också stor betydelse, något som gäller krisreaktioner generellt, enligt Cullberg (2006). Enligt Cullberg har också den som tidigare i livet upplevt och bearbetat en kris högre tålighet för nästa kris, då personen dels har bättre vetskap om sig själv, dels har en större 'verktygslåda' för att hantera krisreaktioner.

mottagningen i Göteborg att -Som krisjämförelse säger Maria Olsson på Minna ästan uteslutande upplever sin kris mellan tiden då de inser kvinnorna de tar emot n att de är gravida, tills de fattar beslutet om att behålla barnet. Detta gäller framför allt i de fall de redan i graviditetsögonblicket anade att pappan skulle vara emot vs som mycket vanligt bland de kvinnor som blir inskrivna barnet, något som beskri .mottagningen-på Minna

Både Nord (1995), Nystrand (2009) och Lindén (1996) rapporterar att mannen också kan komma att bära på mångåriga tvivel på huruvida barnet egentligen är hans, om han inte begär en bekräftelse via DNA i samband med att han accepterar faderskapet. Enligt Rättsmedicinalverket (tfn, 2012-10-08) som är de som utför DNA-prov, kostar det 6750 kronor att utreda faderskapet i efterhand och det debiteras privatpersonen, oftast mannen. Är mannen inte vårdnadshavare måste han ha antingen mammans medgivande att få ett prov från barnet eller begära det via domstol, säger vidare Rättsmedicinalverket.

Hur försöker männen hantera det ofrivilliga faderskapet?

Enligt Lindén (1996) väljer en del pappor att hemlighålla barnets existens för sin omgivning och helt enkelt försöka lägga locket på sina egna känslor, vilket gör att de undviker att utsättas för omvärldens normer för hur en pappa bör vara. Detta kan ge upphov till inkapslade psykologiska problem. När mannen exempelvis vill bilda familj och ställs inför beslutet huruvida han vill ha barn eller ej, kan den uppskjutna krisen återkomma och manifesteras sig i tex depressions- eller aggressions-problematik, som pappan inte alltid själv är medveten om hänger ihop med den tidigare ofrivilligheten (Lindén, 1996).

Vissa försöker även bilda familj och flytta ihop med mamman de kanske aldrig haft en kärleksrelation med, men utifrån Lindéns erfarenhet i sina intervjuer

så håller ett sådant förhållande sällan längre än ett år. Pelle Filipsson (2009) beskriver att han gick emot den magkänsla han hade, för att försöka spela en närvarande far. Han skriver hur han känner sig klämd mellan samhälleliga konventioner för hur en far bör känna inför ett barn och familjeliv och hur han verkligen kände. Han härrörde sin aversion egentligen inte mot barnet, utan mot mamman och hur hennes beslut så starkt påverkade hela hans liv (Filipsson, 2009).

I all tidigare forskning uppger männen att det egentligen är relationen till och synen på modern och hennes beslut som ligger i vägen för en ren relation med barnet. Männen beskriver ofta att de nästan dagligen funderar på barnet men att de inte alltid vet hur de ska agera för barnets bästa, när de är fyllda av så motstridiga känslor. Nystrand (2009) finner i sin forskning att de män hon studerat beskriver sin relation till mamman som komplex samt att ingen av dem lever tillsammans med mamman. Nord (1995) skriver att de som hade ett förhållande med modern helt bröt med henne medan de som hade en kortare, tillfällig relation med kvinnan fick en arbetsrelation med henne där deras samtal enbart rör praktiska detaljer kring barnet. Nord uttrycker inte riktigt hur detta totala brott fungerar i relation till en fortsatt närvaro i barnets liv går till. Vi tolkar det som att Nord menar att kärleksrelationen bryts och inte samarbetet med modern.

Resonemang om föräldraansvar

I kölvattnet av Den vackraste gåvan (Filipsson, 2009) förekom i internetdebatten ofta argumentet "Om man skapar ett barn får man också ta sitt ansvar." Men vad är det egentligen som gör att en man får/tar på sig/tvingas ta ställning till ett livslångt ansvar då han blir pappa till ett barn? Ett ansvar som kommer oavsett om han ville ha barnet eller ej. Oavsett om han använde preventivmedel eller ej, enbart för att barnet är skapat ur hans DNA? Vi kommer titta på några filosofiska resonemang rörande en del av det ansvaret, nämligen det ekonomiska underhållsstödet.

I en filosofisk artikel med titeln *How do we acquire parental responsibilities?* (Millum, 2008) utgår Joseph Millum från ett hypotetiskt samlag där både mannen och kvinnan har skyddat sig. Han med kondom och hon med p-piller men där ett barn ändå blir resultatet. Han hävdar då att oavsett intentionen med samlaget, så stipulerar de sociala konventionerna att mannen måste ta på sig ett föräldraskapsansvar utifrån det faktum att han och kvinnan tillsammans har skapat barnets behov. *Innan barnet fanns, fanns inte heller behoven*, men när hans DNA kombineras med hennes, uppstår dessa behov, skriver Millum. Samma resonemang för Shifman i sin text *Involuntary Parenthood, Misrepresentations as to the use of contraceptives* (Shifman, 1990). Hans argument har också synats i amerikanska domstolar, där män försökt hävda att de inte bör behöva betala underhåll. Männens argument är att kvinnan hävdade att hon använt skydd, men där det framkommit att hon farit med osanning. Rätten har beslutat att *det måste vara barnets behov som ska styra*, inte pappans eller mammans. Alltså ska underhåll utgå till barnet från fadern oavsett mannens och kvinnans avsikter med samlaget.

I en annan filosofisk artikel, *Fatherhood and Child Support: Do Men Have a Right to Choose* (Brake, 2005), används samma utgångspunkt, nämligen att mannen försökt skydda sig men att det ändå blivit barn. Utifrån vår tolkning når Elisabeth

Brake en diametralt motsatt slutsats. Hon resonerar att *mannen ska slippa underhåll med samma argument som används för att stödja en fri abort*. Om en kvinna inte har en skyldighet att tillgodose sitt fosters behov (av att få leva) under graviditeten, har mannen inte heller någon skyldighet att senare tillgodose barnets behov efter det är fött. Hon tittar på det faktum att efter mannen kronologiskt tappar sina möjligheter att undvika ett föräldraskap, så har kvinnan kvar både abortmöjlighet eller senare möjlighet att adoptera bort barnet (ifall hon får enskild vårdnad), vilket ger henne en möjlighet att undkomma den ekonomiska biten av föräldraskapet som mannen saknar. Därför anser Brake att mannen har en moralisk rätt att slippa att betala underhåll för barnet. Det ansvar som mannen har enligt Brake är enbart kostnader gentemot kvinnan antingen under graviditeten eller vid aborten. Att kvinnan sedan väljer att föda barnet, gör att hon ensam får stå för det beslutet. Brake skriver själv att hon utifrån ett feministiskt perspektiv vill hävda att det vore det bäst om staten istället finansierade barnets underhåll i dessa situationer, som ett sätt att minska den biologiska ofrånkomliga skillnaden som råder mellan män och kvinnor i den här unika situationen, men som ändå inte sätter barnet i ekonomisk knipa.

Helt klart ser vi att olika ställningstaganden kan intas beroende på vad man vill resonera sig fram till. Det finns med andra ord ingen ensidig och enkel lösning på problemet när graviditeten väl är ett faktum. Värt att notera är att ingen av dessa artiklar utgår från oskyddat sex, utan mannen måste ha försökt undvika att bli pappa redan innan samlaget genom att använda kondom för att resonemangen ska kunna få legitimitet.

Teoretiska perspektiv

I detta kapitel redogörs de teoretiska perspektiv som vi kommer ta hjälp av i vår analys av det insamlade materialet från de ofrivilliga fäderna. Först förklaras vårt socialkonstruktivistiska perspektiv på materialet och vad det kan tänkas göra med de män som blir ofrivilliga fäder. Det som kommer vara det huvudsakliga teoretiska perspektivet är Copingteori. Då vi också kommer undersöka vad som avgör vilka strategier männen använder sig av, kommer begreppet resilience att användas som är tätt kopplat till coping. Nedan beskrivs därtill kristeori då det ofta uppkommer i samband med männens beskrivning av sin situation då de befann/befinner sig i kris.

Val av teori i relation till frågeställning

I de tidigare uppsatser kring ofrivilligt faderskap har studenterna valt att fokusera mycket på männens beteenden och upplevelser utifrån rollteori, stämplingsteori och stigmatiseringsbegreppet samt faderns och maskulinitetens konstruktion i samhället. Det gör att dessa uppsatser får god teoretisk grund för att kunna tolka männens upplevelser vid ett ofrivilligt faderskap.

Vårt medvetna val att fokusera på copingteori, resilience och kristeori istället kom ur ett försök att hitta en annan vinkel på det ofrivilliga faderskapet, nämligen hur och varför männen hanterar sitt faderskap så olika, där några blir mycket närvarande i sina barns liv medan andra aldrig träffar sina barn.

Socialkonstruktivism

Detta teoretiska förhållningssätt grundar sig i att ha en kritisk syn på vad vi människor tar för givet när vi försöker förstå världen. Enligt socialkonstruktivismen ifrågasätts bilden av en objektiv sanning. Vår världsbild och vi människor däri ses som en produkt av sociala processer och relationer enligt denna teori vilket pekar på vikten av att kritiskt granska vår interaktion och vårt språk. Det är diskurser, lagar, debatter och diskussioner mellan erkända experter och forskning som orsakar förändring i den samhälleliga kontexten som hjälper oss att konstruera en verklighet (Hacking, 1999). Eftersom vi har förmåga att kommunicera varandra skapar vi kategorier och begrepp som gör det lättare för oss att hantera och förstå verkligheten. Vi använder språket för att strukturera och sätta ord på (förstå) våra erfarenheter och upplevelser. Burr (2003) hävdar att vi aldrig skulle känna svartsjuka, kärlek eller hat om vi inte hade vårt språk. Det är genom kommunikationen som detta först blir tillgängligt för oss.

Detta förhållningssätt har vi anammat för att förstå fenomenet ofrivilligt faderskap. Vi tänker oss att det har konstruerats ett begrepp som har en negativ innebörd då man är åtagen något ofrivilligt och får därmed en pålagring från samhällets sida som oansvarstagande drummel som helt oförståeligt inte vill vara delaktig i sitt egna barns liv. Är det sättet vi pratar om fenomenet som skapar den här verkligheten för de ofrivilliga fäderna? Då samhället har konstruerat en bild av hur en far bör förvalta sitt faderskap, bryter ofrivilliga faderskapet normen som stipulerar en delaktig och närvarande fader (Johansson & Klinth, 2010).

Kristeori

Cullbergs traumatiska kristeori måste nämnas då kris är tätt förknippad med ofrivillig faderskap. För en del fäder är krisen mild och genomarbetad på några veckor, medan för andra blir det en mångårig kamp där deras liv till stor del präglas av olösliga tankar. En traumatisk kris är en fysisk och psykisk chockreaktion som uppstår ur en starkt traumatisk händelse som kommer plötsligt. Vanliga orsaker till krisreaktioner kan vara närståendes dödsfall, olycka eller dödsfall i vardagen, plötsligt våld eller hot, svåra sjukdomsbesked, besked om egens skilsmässa, eller uppdagande av en oväntad otrohet (Cullberg, 2006).

Krisen består av fyra faser, och beskrivs på följande vis av Cullberg (2006):

Chockfasen som kan vara allt från några sekunder till några dygn. Här kan reaktionerna te sig mycket olika. Personen kan till exempel trycka undan vad som hänt och agera som att ingenting hänt medan det i det inre är fullkomligt kaos eller så kan personen fullständigt bryta ihop. Personen är oförmögen att ta in vad som hänt och kan inte bearbeta det. Minnesluckor är här inte ovanliga.

Reaktionsfasen tar vid därefter. Nu börjar personen kunna tänka på och processa vad som hänt. Personens psyke måste här börja befatta sig med en ny och fundamentalt förändrad livssituation. I den här fasen får personen ofta somatiska besvär och låg livsvitalitet. Det är viktigt att personen här får tala om sina upplevelser, men att personen inte behöver förklara sig. Personens försvar aktiveras nämligen lätt i den här fasen, särskilt om personen måste ägna sig åt att rättfärdiga sina beteenden istället för att få prata om sina känslor. Förnekande, projektion och regression är vanliga försvarsmekanismer. Det är här viktigt att inte låta dessa försvar ta överhanden, då de annars kan skapa en falsk lindring som inte hjälper personen i det långa loppet. Personen kan då nämligen fastna i reaktionsfasen vilket omöjliggör de två efterföljande faserna.

Bearbetningsfasen är den fas då personen börjar kunna blicka framåt och inte ständigt återkomma till traumat. Den här fasen bör inträda cirka ett halvår efter själva traumat och kan sedan pågå under några år. Om personen inte når denna fas på egen hand, kan denne behöva professionellt terapistöd för att komma vidare.

Nyorienteringsfasen är den slutliga fasen då personen har lagt de nya erfarenheterna till sina gamla och kan titta på traumat utan att mer än endast korta stunder falla in i det igen. Denna fas har egentligen ingen slut, utan är en del av resten av livet (Cullberg, 2006).

Coping

Copingteorin är en välanvänd teori inom problematiska områden såsom stress och kris. Lazarus & Monat är förgrundsfigurer i copingteorin och definierar coping som "ansträngningar att hantera ett tillstånd, skada, hot eller utmaning när rutiner och automatiska handlingar inte längre fungerar" (Lazarus & Monat i Lennéer Axelsson, s71, 2010). Detta innebär att vi människor tar till vissa specifika och för oss ovana strategier för att hantera unika händelser i livet, exempelvis en kris. Man väljer att kämpa både praktiskt och känslomässigt för att bemästra samma livshändelse.

I boken *Förluster. Om sorg och livsomställning*, (Lennéer Axelsson, 2010)

hänvisas till Lazarus teori om *konstruktiv* och *destruktiv coping*, där konstruktiv coping härleds till att hantera situationer på ett konstruktivt sätt. Destruktiv coping kan innebära att människan handskas med problemet genom att isolera sig känslomässigt och fysiskt. Destruktiviteten kan också bestå i personens valda strategi resulterar i mer konfliktfyllda relationer då denne försöker hantera sin verklighet.

Lennéer Axelsson (2010) beskriver att som en del av krisen gör personen en kognitiv bedömning av situationen och scannar av sina copingresurser med hjälp av värderingar, tidigare erfarenheter och kunskap. Hon hävdar att hurdan bemötande man kan förvänta sig från sitt sociala nätverk är av stor betydelse för vilka copingstrategier man tar till. Ett tillfredsställande socialt stöd ligger till grund för att de copingstrategier man väljer blir konstruktiva. Alltså strategier som hjälper en att se problemet som en utmaning och hjälper en kämpa för att komma igenom krisen fram till ett konstruktivt resultat (ibid.).

Cristina Fischler beskriver *copingprocessen* i tre steg där det första steget är krisens utlösningsspunkt; sammanbrott, chock och kaos. Detta följs av den andra steget; strävan efter balans med hjälp av strategier tillgängliga för oss. Det slutliga steget är anpassning (coping) till situationen med livets nya villkor (Fischler, 2012)

I boken *Om sorg och livsomställning* (Lennéer Axelsson, 2010) förklaras *Problemfokuserad coping* som att man söker och handlar aktivt för förändring i den problematiska situationen man befinner sig i. När chocken från den förödande händelsen har lagt sig börjar man utforma planer om hur problemet kan lösas eller mildras. Denna form av strategi varvas inte sällan med *känslofokuserad coping*. För att kunna vara lösningsfokuserad och se på situationen med någorlunda klarhet är hyfsad emotionell stabilitet en förutsättning. Det är inte ovanligt att man ibland löser problem för att lindra känslor eller i omvänt fall, distansera sig från känslor för att kunna lösa problem. Distansering till sina känslor kan vara på gott och ont. Att distansera sig från sina känslor för att kunna hantera situationen kan vara nödvändigt för att fylla viktiga funktioner såsom barnpassning eller liknande som kräver stor uppmärksamhet. Däremot kan det vara destruktivt att distansera sig i den utsträckning att man tappar kontakt med sina känslor. Att "lägga locket på" är ingen önskvärd strategi skriver boken (Lennéer Axelsson, 2010; Cullberg, 2006).

Dock visar nya studier att behovet av att tala om och ventilera sina upplevda känslor inte behöver vara det enda legitima och allena rådande sättet att ta sig igenom svåra händelser. Vid mejlkontakt med Christina Fischler, legitimerad neuropsykolog vid Karolinska Institutet, hävdar hon att samhället idag är alltför genomsyrat av idén att alla interna konflikter löses bäst genom professionella samtal. Detta är inte sanningen för alla, säger hon. Beroende på vår kognitiva funktion att tolka världen och det som händer omkring oss har vi människor mer eller mindre behov att tala om våra problem. Vissa använder tystnaden som ett strategiskt sätt att ta sig ur en kris, just för att det fungerar för dem, hävdar Fischler (2012).

Olika copingstrategier

Det finns ett antal olika copingstrategier som yttrar sig som inre och yttre aktivitet. Dessa används som strategier för att bemästra och hantera lidandet som kriser innebär. Lazarus beskriver åtta utmärkande copingstrategier (vänsterspalten).

Skinner och Zimmer Gembäck har senare adderat sju copingstrategier som de tyckt sig ha kunnat urskilja. Dessa presenteras i högerspalten nedan (Lennéer Axelsson, 2010).

<u>Lazarus Skinner</u>	<u>Zimmer Gembäck</u>
konfrontativ coping	Ältande
flykt/undvikande coping	Grubbel
distansering	Hjälplöshet
självkontroll	Känsloreglering
sökande av socialt stöd	Informationssökning
ansvarstagande	Kommunikation
planerad problemlösning	Förhandling
positiv omtolkning/omvärdering	

Ju fler strategier som människan har att tillgå desto lättare kan denne anpassa sig till de nya livsförhållandena. Behovet av att flexibelt kunna växla strategi beroende på den aktuella situationen och var i processen man befinner sig i är avgörande för resultatet (ibid.). I analysen kommer vi främst att använda oss av copingstrategierna för att förstå hur männen har hanterat sitt ofrivilliga faderskap. Konstruktiv och destruktiv coping kommer att användas när det aktualiseras. Vi kommer att redogöra för när vi bedömer att männen inträder de olika faserna/stegen enligt både kristeori och copingprocessen.

Resilience

Resilience är ett begrepp som är tätt sammankopplat med copingteori och en persons förmåga att hantera en kris. Fischler hävdar att graden av resilience, den inre styrka och motståndskraft som en person besitter avgör vilken copingstrategi en person använder och dels kvalitetsnivån på dennes coping (anpassning). Detta koncentreras till de faktorer som gör att vissa anpassar sig lättare än andra. Vad är det som gör att vissa människor är mer motståndskraftiga än andra?

Den ena faktorn är omfattningen av *socialt stöd*, menar Fischler (2012). Har du människor i din omgivning som stöttar dig, som du kan kommunicera med och som förstår dig i din situation, ökar din motståndskraft och du kan lättare hantera svåra händelser i livet.

Den andra faktorn är *självförtroende*, anser Fischler. I ordet självförtroende lägger hon in god självkänsla, gott självförtroende, förmågan att flexibelt hantera sina känslor och konstruktivt kunna lösa problem samt en utvecklad kognitiv förmåga, förebilder i positiv bemärkelse. Dessa är alla exempel på faktorer som gynnar och stärker personens resilience och bidrar till en konstruktiv coping (ibid.). Fischler talar här om två huvudegenskaper som är centrala i hur man mäter resilience medan Steven J. & Sybil Wolin (1993) beskriver sju egenskaper som avgör kvalitén i resilience hos individer. *Iniktsfullhet, utvecklad kognitiv och emotionell förmåga, kreativitet, initiativförmåga, ett utvecklat värderingssystem och humor*. Dessa faktorer bidrar till en starkare resilience och benämns även som skyddsfaktorer (Wolin & Wolin, 1993).

Metod

I det här kapitlet kommer vi inleda med att beskriva vilken typ av uppsats vi valt att genomföra. Sedan kommer vi redovisa hur vi letat efter tidigare forskning. Vår urvalsprocess redovisas därefter följt av processen kring intervjuerna. Sedan beskrivs hur vi bearbetat och analyserat vår empiri för att nå fram till våra resultat. Därefter tittar vi på etiska dilemman med undersökningen och våra tankar kring realibilitet och validitet. Slutligen redovisar vi vår förförståelse i ämnet.

En kvalitativ uppsats

Med formen på frågeställningarna i åtanke har vi valt en kvalitativ metod för att försöka besvara dessa. Alltså, för att undersöka upplevelsen av hur det ofrivilliga faderskapet beskrivs av männen har vi genomfört kvalitativa intervjuer där vi har haft det narrativa perspektivet i åtanke. En kvantitativ studie hade inte uppfyllt vår önskan om att studera deras upplevelsen i samma utsträckning. Det blir omöjligt att kunna göra en generalisering av alla ofrivilliga faders copingstrategier då vi valt en kvalitativ ansats och använt en bekvämlighetsurvalsgrupp. Vad vi kan bidra med är en ökad förståelse för dessa män och deras situation (Bryman, 2008).

Informationssökning

Vi har trots en stor sökinsats för att hitta tidigare forskning inte funnit mer än två C-uppsatser, en projektrapportbok, samt en självbiografisk bok. Förutom det materialet har vi funnit tre filosofiska artiklar som till viss del berör ämnet.

De sökord vi använt är: [ofrivilligt faderskap, påtvingat faderskap, pappa mot sin vilja, far mot sin vilja, ofrivillig pappa, ofrivilligt föräldraskap, pappa+abort, män+abort, man+abort, involuntary fatherhood/parenthood, forced fatherhood/parenthood, samt accidental fatherhood/parenthood] och vi har sökt i databaserna: Social services abstracts, Sociological abstracts, Swepub samt på internet med hjälp av Google.

Vi har samtalat med Thomas Johansson och Helena Johansson, två forskare på GU som båda har beröringspunkter med faderskap och föräldraskap. De har tyvärr inte kunnat erinra sig att någon skulle ha forskat på ofrivilligt faderskap tidigare. Ingen av dem kunde heller erinra sig att det fanns någon speciell engelsk term för ofrivilligt faderskap som vi inte redan sökt på. Vi har därför dragit slutsatsen att det inte finns någon djupare forskning utförd på det här ämnet.

Urvalsprocessen och uppsökandet av ofrivilliga pappor

Då dessa män i mycket liten utsträckning söker stöd av den etablerade vårdapparaten eller hos samhällsliga stödinstanser, är det en osynlig grupp i samhället som vi har haft svårt att komma i kontakt med. Dessa personer finns inte registrerade i någon databas. Vi har tvingats förlitat oss på att genom bekantskaper och via diskussionsforum på internet, finna personer som är lämpliga för vår undersökning. Vi har fått använda oss av ett målinriktat bekvämlighetsurval (Bryman, 2011) som innebär att vi använder oss av de informanter som vi får tag i, samt hoppas att de samtycker till att bli intervjuade.

När vi sökte informanter hade vi som krav att det ofrivilliga faderskapet inte

nyligen blivit tillkännagivet utan låg minst tre år tillbaka. Annars finns risk att mannen fortfarande befinner sig i kris och därför inte heller hunnit reflektera över eller fått perspektiv på sin situation. Vi lade ut en skriven förfrågan [se bilaga 1] på flashback.org och familjeliv.se, båda i pappa-forum-delen, där vi efterlyste personer som blivit fäder ofrivilligt som kunde tänkas ställa upp på intervju. Som komplement satte vi upp lappar med samma text på, på Samhällsvetenskapliga fakulteten och på Handelshögskolan i Göteborg samt på Familjerätten i Göteborg. Vi tog kontakt med Minna-mottagningen och Kris-centrum för Män. Slutligen har vi annonserat på våra respektive facebooksidor om att vi sökte ofrivilliga pappor till en studie.

Deltagarna som ingår i studien

Vi fick fem män som deltog. Ett svar vardera från Flashback och Familjeliv och de övriga tre kom från Henriks Facebook-nätverk. De tre tillfrågades alltså av bekantas bekanta till Henrik. Att deltagarna kom från två olika sökområden kan ha betydelse för vår studies utfall. Gällande Facebooks-deltagarna dristar vi oss att säga att ifall bekanta vet om och vågar fråga om dessa män vill ställa upp i en studie, så bör det tyda på två saker. Dels att de är öppna med sitt faderskap, dels att de är såpass trygga i föräldraskapet att deras vänner/bekanta vågar fråga dem ifall de vill delta. Gällande männen som kontaktade oss via diskussionsforum på nätet så tror vi att de ännu befinner sig i en informationssökningsfas och därför aktivt letar efter svar eller nya infallsvinklar. Det skulle därmed kunna tyda på att de ännu inte helt accepterat tingens ordning, så att säga. Det i sin tur kan innebära att de kommer beskriva en mer negativ eller ifrågasättande bild av sitt faderskap än de andra tre. De som slutligen ingick i undersökningen var fem personer som alla upplevde grader av ofrivillighet i sina respektive faderskap. Vi har aktivt valt att inte presentera fäderna närmare på grund av kunna fortsätta garantera anonymitet.

Då Henrik är universitetsstuderande småbarnsfar i 40-årsåldern innebär det att Henriks bekantskapskrets antagligen ser ut på ett visst sätt. Detta innebär att tre av dessa män som deltar i undersökningen troligen kommer ha liknande bakgrund och möjligen också liknande värderingar och syn på sig själva, samhället och faderskapet.

Intervjuerna

I det här avsnittet kommer vi gå igenom de olika delar vi anser ingår i intervjufasen av vår studie.

Översikt av intervjuerna

Vi spelade in intervjuerna med informanterna på mobiltelefon och transkriberade dem, ord för ord, komplett med pauser, tvekan, slirande på ord, grammatiska felsägningar, etc. Varje intervju varade ungefär en timme, och det blev fem intervjuer sammanlagt. De fem intervjuerna genomfördes på olika platser under tre veckors tid. Fyra av dem genomfördes ansikte mot ansikte, en av dem hemma hos en pappa medan de tre övriga genomfördes omväxlande hemma hos Henrik och Hanna. En intervju genomfördes via Skype videosamtal på grund av geografiska och tidsmässiga skäl. Vi erbjöd alternativen hemma hos dem, hemma hos oss, på universitetet eller på något kafé. Två av intervjuerna fick Henrik utföra själv på

grund av schemakrockar.

Henriks roll och påverkan på intervjuerna

Redan i våra initiala mejl och telefonkontakter med männen, var Henriks egen erfarenhet någonting som de gärna ville diskutera och få veta mer om. Detta faktum ställde vi mot hur Henriks förförståelse skulle behandlas under intervjusituationen. Vi (Hanna och Henrik) kom fram till att Henrik skulle vara restriktiv i sitt förhållningssätt, alltså att inte diskutera, presentera eller föra in sina egna upplevelser av det ofrivilliga faderskapet under intervjuerna, men att männen gärna fick höra Henriks historia som en separat del av intervjumötet.

Intervjuns två delar

Vi hade i vår intervjusituation valt att dela upp intervjun i en mer narrativ del där mannen fick tala fritt och därefter en del där han skulle få svara på mer strukturerade frågor.

I inledningen av intervjun erbjöd vi alltså mannen att tala fritt kring sitt ofrivilliga faderskap i max 30 minuter. Då använde vi oss av *berättelsen* som narrativ metod. I boken *Narrativ teori och metod* (Johansson, 2005) beskrivs berättelsen som ett kraftfullt redskap för att få fram den självbiografiska aspekten av en människas liv, alltså något som synliggör hur människan upplever sitt subjektiva liv. När han kände sig färdig eller passerat vår uppsatta tidsgräns samtidigt som han svävat iväg i ämnet, så övergick vi till den andra delen av intervjun.

I den semistrukturerade delen använde vi en intervjuguide (Kvale & Brinkmann, 2009) som rörde ett antal områden vi var intresserade av. Om mannen redan i sin berättelse besvarat en fråga eller ett helt område så kunde vi skippa det, annars ställde vi öppna frågor mot de områden vi var intresserade av. Vi försökte här också återkoppla till det mannen berättat tidigare, för att eventuellt klargöra eller försöka måla upp samband mellan olika delar av berättelsen och se vad han tänkte kring dem. Vi valde en kumulativ ansats där vi efter varje intervju kunde utöka, omformulera eller stryka vissa frågor ur intervjuguiden i takt med att vår erfarenhet inom ämnet ökade. Så intervjuguiden har inte varit statisk (och redovisas därför inte som en bilaga). Områdena vi rörde oss inom gällde;

- Mannens upplevelse av faderskapet
- Hur barnet kom till
- Hans beskrivning av modern
- Hans bild av faderskap
- Vilka jobbiga situationer som han förknippar med det ofrivilliga faderskapet
- Hans sätt att hantera dessa situationer.

Vi kunde valt att låta männen berätta om sina upplevelser helt narrativt fritt under intervjun. Då detta redan gjorts i en tidigare C-uppsats som syftade till att få fram männens upplevelser av sin situation, nämligen Nystrand (2009), ville vi försöka

fokusera på vårt syftes frågeställningar så att de fick fram ny information. Om vi hade valt en renodlad semistrukturerad intervju, kunde Henriks förståelse råkat komma att dominera frågornas fokus och uppbyggnad. Därför valde vi att först låta männen prata fritt och därefter vidtog vi med våra återkopplande och i viss mån riktade frågor.

Tyst kunskap i ämnet

Det som blev en svårighet var att både innan och under intervjuerna få en förståelse för hur avslappnade männen var till ämnet. Det är ansträngande att prata om känsliga ämnen vilket man som intervjuare får ha en finkänslighet kring så att informanten inte känner sig utsatt eller kränkt (Eide & Eide, 2004).

I Thomasson (2007) står det hur en persons handlingskompetens ökar till att slutligen bli tyst kunskap i kroppen, alltså hur en person går från nybörjare till expert inom ett område. Genom att Henrik under sin egen kris ägnat mycket tid åt att läsa information och studera diskussioner på nätet, bearbetat sin situation i terapi, och nu i studien tagit på sig forskarrollen kunde han uppträda påläst, avslappnat och neutralt. I början av varje intervju försökte Henrik därför observera var männen befann sig känslomässigt, i jämförelse med hur han själv upplevt sin tidigare kris. Utifrån det anpassade han sedan frågornas djup så gott han kunde, så att de inte skulle uppfattas som kränkande. En risk med detta upplägg är att den andra delen av intervjun kommer styras mycket av Henrik och därigenom kommer Henriks tankar, erfarenheter och reaktioner under intervjun oundvikligen påverka vilka frågor som tas upp och vilka ämnen som fokus kommer ligga på. För att i mesta möjliga mån undvika detta så utgick vi från våra områden som intervjuguiden innehöll.

Hanna intog här en mer passiv roll och hade som uppgift att observera och följa upp med eventuella fördjupningsfrågor eller styra tillbaka personen på huvudspåret om denne började sväva iväg. Hon hade också i uppgift att hejda Henrik ifall han skulle börja blanda in sig själv i intervjun eller avvika från de intervjuområden som vi lagt upp tillsammans inför intervjun. Intervjuerna ökade våra erfarenheter vilket minskade kunskapsglappet oss emellan, något gjorde att Hanna i slutet av studien också kunde inta en mer aktiv roll.

Givetvis är det omöjligt att avgöra om ett omvänt sätt hade givit ett bättre, rikare eller mer neutralt material men vi ville försöka dra nytta av våra två olika ingångspunkter.

Analysmetod

Den analysmetod vi har använt för att förstå vårt insamlade material har varit att meningskoncentrera materialet så som beskrivs in Bryman (2011), Detta gjorde att vi lättare kunde urskilja viktiga, meningsgivande episoder ur varje ofrivillig pappas situation. Därefter har vi gjort en tematisk analys (Braun & Clarke, 2006). En tematisk analys kan användas för att identifiera, analysera och rapportera mönster (teman) i materialet. I metoden har man möjlighet att antingen välja teman som är frekvent förekommande, upptar stor plats i materialet eller som forskarna anser är av stor betydelse ur någon annan aspekt.

Först har vi spelat in intervjuerna, lyssnat igenom materialet och därefter har det transkriberats. Detta är ett bra sätt att få god överblick över intervjuerna, enligt

Bryman (2011). Vi har valt att genomföra alla intervjuer innan vi börjat med den reella analysfasen för att få mer material att kunna gräva teman ur, men att vi har försökt transkribera så fort som möjligt efter varje intervju för att inte hamna i tusensidorsproblemet (ibid.). Likaså har vi efter varje intervju diskuterat våra intryck och huruvida vi behövt korrigera något fokus i någon fråga. När analysfasen sedan startade på riktigt har materialet skrivits ut och lästs igenom. Då vi har haft flera olika frågeställningar har vi gått igenom och analyserat materialet utifrån varje frågeställnings fokus.

I ett försök att hantera det insamlade materialet så neutralt som möjligt har Hanna transkriberat och studerat materialet ensam och därmed analyserat utifrån meningskoncentration och sedan letat upp det första temat. Efter att det första temat plockats fram ur den första frågeställningen började vi analysera tillsammans. I frågeställning två när copingstrategier skulle plockas ut, så inledde återigen Hanna analysen på egen hand, och Henrik fick tillträde till materialet när alla coping-strategier hittats. Frågeställning tre har vi analyserat tillsammans från början till slut. På det viset hoppas vi att Henriks förförståelse i så liten utsträckning som möjligt ska påverka resultatet.

Vårt angreppssätt när vi analyserade materialet

När det gällde den **första** frågeställningen (*Hur beskriver männen sina upplevelser av sitt ofrivilliga faderskap*) så började Hanna med att meningskoncentrera empirin. För att sedan hitta teman, togs empirin vidare in i tematisk analys (Braun & Clarke, 2006). I vårt fall valde vi att utgå från en semantisk analysgrund och titta efter teman som kunde vara gemensamma för alla fäder. Exempelvis pratade alla männen om ansvar och plikt i olika grad och med olika ordval, men temat bedömdes av oss alltid röra ansvar och plikt. Det blev då ett tema. När hon hittat det första temat började vi analysera tillsammans.

I den **andra** frågeställning (*Vilka copingstrategier har männen för att hantera situationen?*) har vi tagit med oss angreppssättet från den första frågeställningens analys, alltså att meningskoncentrera och sedan leta efter teman. Då både kristeorin och copingteorin handlar om att tillstånd förändras över tid i specifika faser valde vi att börja betrakta empirin utifrån en tidslinje. Vi meningskoncentrerade med avseende på de copingstrategier som presenteras i teorikapitlet från Lennéer Axelsson (2010). Därefter betraktades empirin utifrån vilka copingstrategierna som förekom och när i mannens livsberättelse de förekom. Denna tidslinje kombinerades sedan med kristeorins och copingstrategins faser varpå ett antal förändringssteg utkristalliserades. Dessa steg blev då teman. Några copingstrategier verkade operera utanför en tidslinje, alltså att de var kopplade till själva det ofrivilliga faderskapet. De samlades därför i ett eget tema.

I den **tredje** frågeställningen (*Vilka kopplingar kan göras mellan graden av resilience och hur männen hanterar sitt ofrivilliga faderskap*) skulle vi försöka se varför en viss man väljer just den copingstrategi som han gör. Från våra två tidigare frågeställningars resultat hade vi nu både upplevelser och copingstrategier vilket gjorde att vi nu kunde koncentrera oss på att göra kopplingar dem emellan.

Etiska överväganden

Att undersöka ett ämne som är känsligt för deltagare kräver sina etiska

överbäganden. Vi kan inte veta ifall ett deltagande kommer påverkar informantens känslor och väcka reaktioner då vi inte vet om de har arbetat sig igenom sin kris och erhållit ett reflekterande perspektiv. För att undvika att vår undersökning påverkar fäderna negativt, har vi i vår förfrågan betonat att det är viktigt att mannen konsulterar sin eventuella terapeut innan, då vi är medvetna om att detta är ett känsligt ämne. Med detta i åtanke är det viktigt att vi tydliggör för mannen och fokuserar vårt eget beteende under intervjusituationen så intervjun inte blir av terapeutisk karaktär (Kvale & Brinkmann, 2009). Upplever vi att det finns ämnen som intervjupersonen inte vill eller av olika skäl inte kan beröra, kommer vi omformulera frågan. Om då mannen tystnar eller på annat vis signalerar att denne inte vill svara, kommer vi låta dessa områden förbi oopnade. Att gräva i ämnen som hos en intervjuperson innebär starka reaktioner för denne är inte etiskt försvarbart då vi inte kommer ha möjlighet att hjälpa personen terapeutiskt i situationen.

Dock innebär detta inte att vi kommer förhålla oss utan empatisk lyhördhet till intervjupersonen. Att visa sig bekräftande och påvisa att denne inte är onaturlig eller onormal kan vara underlättande för intervjupersonen, vilket gör att denne känner sig förstådd och trygg i situationen (Eide & Eide, 2004). Det är inte endast informanten som berörs när han delger sina upplevelser inom ämnet utan också det barnet, mamman och andra närstående. Därför är det extra noga att det ska vara omöjligt för utomstående som laser uppsatsen att kunna identifiera informanterna.

Av den anledningen har vi också medvetet valt att inte närmare beskriva varje pappa och dennes liv, situation eller barnets tillblivelse. Det gör också att vi har valt att inte numrera papporna i citaten, för att undvika att uttalanden enkelt kan knyts ihop.

Reliabilitet och validitet

Intern reliabilitet innebär hur vår tolkning av materialet stämmer överens med varandra (Bryman, 2011). Som nämnt tidigare har Henrik ett mer subjektivt perspektiv då han har personliga erfarenheter av att vara ofrivillig pappa medan Hanna intar ett mer neutralt perspektiv på situationen och detta påverkar givetvis hur vi tolkar det vi ser och hör. Detta oppar för diskussion om det ökar reliabiliteten i uppsatsen då tolkningen av empirin kan bidra till en mer djupgående och bred analys, eller om det sänker reliabiliteten då analysen kan verka inkonsekvent.

Validiteten ar låg, som ofta i kvalitativa ansatser. Forskningen beror allt för mycket på situationen, urvalet, intervjupersonerna och en mängd andra faktorer för att resultaten skulle kunna upprepas, något som också Bryman (2011) tar upp. Det som dock talar för att vår forskning ändå bör anses som till viss del valid, ar att våra resultat i stor grad överensstämmer med de resultat som tidigare forskning fått fram.

Vår förförståelse

Då vi har starkt skiftande förförståelse i ämnet har vi delat upp det i två separata avsnitt.

Henriks förförståelse

Henrik har själv upplevt sig bli ofrivillig pappa. Under den kris Henrik genomgick i samband med graviditeten sökte han stöd, hjälp och råd, men hjälpen och mottagandet upplevde han som skiftande, då det pendlade mellan oupplyst eller fördömande. Det var först när han läste boken *Från misstag till farsa* (Lindén, 1996), som han insåg att det han hade upplevt var en vanlig krisreaktion hos ofrivilliga fäder. Då Henrik har arbetat sig igenom krisen har en stark, god och kärleksfull relation sedan många år funnits mellan honom och barnet. Likaså upplever sig Henrik idag ha en god arbetsrelation med modern.

Detta har gett honom en speciell vinkel på forskningen, då han förhoppningsvis kan utnyttja den erfarenhet till att bygga upp en god kontakt med männen de ska intervjuas. Nackdelen är att han antagligen både medvetet och omedvetet kommer vara färgad av sina erfarenheter och sin syn på ämnet, något som kommer påverka forskningen, både när det kommer till frågeställning, urval, intervjuteknik och analys.

Hannas förförståelse

Hanna kan med hjälp av att vara socionomstuderande förstå att det skulle kunna upplevas som en kris med det ansvar som det innebär och förväntas av de som blir fäder, i dessa fall ofrivilligt. Själv upplever hon sig vara ett önskat barn och hon är ingen förälder. Dock har hon en bekant som tvingats till faderskap men hennes personliga erfarenheter är fortfarande få vilket hon anser är fördelaktigt när hon genomför undersökningen med tanke på att medförfattaren har omfattande förförståelse. Hon kommer ha lättare att inta en neutral position som är viktigt i analys och reflektion samt komplettera Henriks mer subjektiva position i situationen. På så sätt finns förhoppningar om att kunna komplettera varann och på detta sätt åstadkomma en så tydlig och genomtänkt uppsats som möjligt.

Arbetsfördelning

Under hela uppsatsens framväxt och bearbetning har vi diskuterat och assisterat varandra, även vi har delat upp huvudansvaret för vissa områden oss emellan. Henrik har fokuserat mer på förarbetet med Tidigare forskning och Bakgrund. Henrik är också den som har haft/tagit kontakt med männen innan intervjuerna. Så valde vi att göra då vi antog att det skulle ha en mer positiv inverkan på männen om en man, i ungefärlig samma ålder och dessutom egna erfarenheter i ämnet, var den som de initialt fick samtala med. Det upplevde vi kunde skapa ett lugn hos undersökningspersonerna vilket är förutsättningen för ett gott samarbete. Intervjuerna utfördes av oss båda förutom två tillfällen då Hanna fick förhinder. Hanna har fokuserat mer på Teori, transkriberat fyra av fem intervjuer samt utfört den initiala analysen av det insamlade materialet. Allting däremellan har vi försökt bearbeta och skriva tillsammans.

Analys och Resultat

I det här kapitlet kommer vi sammanväva emperi, analys och resultat och presentera dem utifrån de frågeställningar vi har ställt upp. De eventuella frågor och tankar som uppstod under arbetet är presenterar vi i diskussionskapitlet.

Gällande första frågeställningen kommer vi i de fall vi vi anser oss kunna förklara männens upplevelser utifrån Kristeorin (2006) eller kapitlet Tidigare Forskning göra den kopplingen. I övrigt kommer vi där enbart inta en deskriptiv ansats, alltså att vi enbart beskriver och låter citaten tala för sig själva. I den andra och den tredje frågeställningen kommer vi ha fokus på copingteori och begreppet resilience.

Några generella tendenser kring resultatet

Från ett så magert urval som fem män kan inga klara slutsatser dras, men vi gör ändå en ansats att redovisa det vi anser oss skönja ur empirin. Vi bedömer att alla männen i undersökningen hamnat i kris i samband med att de fått beskedet att de skulle bli fäder. Cullbergs kristeori (2006) ger oss tydliga tecken att leta efter och vi anser att de uppfyllts i alla männen berättelser, vilket vi också kommer visa nedan.

Hur beskriver männen sitt ofrivilliga faderskap?

I den första frågeställningen beskriver inte männen så uttryckligt sina känslor just i samband med att de får beskedet att de ska bli pappor och kort tid därefter. Om det beror på att det inte ställs så raka frågor just om den tiden, om det är för att det är svårt att minnas känslor, eller om det är så negativa känslor att de inte vill uttala sig om dem, går inte att slå fast. De uttalar sig alla svepande att de haft mycket mörka tankar och grubblat mycket. Det stämmer med Cullbergs kristeori (2006) om att mannen i chockfasen kan försöka trycka bort sina känslor, få minnesförluster och senare i reaktionsfasen kan få somatiska problem, tex sömnstörningar som bland annat kan ge minnessvårigheter. Likaså aktiveras diverse psykiska försvar såsom förnekande och bortträngning, något som också kan distansera personen från sina känslor (Cullberg, 2006).

Likaså säger några av dem att de omväxlande grälat aggressivt med den blivande mamman eller dragit sig undan. Detta stämmer med Lindéns (1996) beskrivningar av att männen alltid hamnar i kris, och där männen då pendlar mellan avståndstagande eller konfrontation, framför allt fram tills abortgränsen nås och passeras.

Plikt och Ansvar

Detta är det temat vi noterat som mest återkommande. Det är tydligt att plikten och ansvaret tar stor plats i männens tankevärld. Vi tycker oss se att männens definition på *plikt* är att göra rätt för sig rent juridiskt, alltså betala sitt underhållsstöd medan *ansvar* är att finnas delaktig i barnets liv och ta på sig ett socialt faderskap. Att vara närvarande och känslomässigt deltagande upplever alla männen är den samhälleliga norm som råder kring faderskap. Det är något som Thomas Johansson också skriver om (Bäck-Wiklund et al., 2003).

En pappa har till och med har anammat normen starkare än den som uppfostrat honom och som högst troligen bidragit till att normen inympats i honom.

[Pappa]: *“...man kan se det hur man vill, till att ett barn kom till världen utan två föräldrar som lever tillsammans, så skulle jag göra allt vad jag kunde för att göra att allt skulle bli bra. Och det sa jag till min mor. Som då tyckte att jag var otroligt fånig och att jag inte alls behövde ta det ansvaret. Och då tyckte jag att hon var extremt fånig, för att om det nu var nånting hon lärt mig så var det att ta ansvar.”*

En annan man kan förhålla sig till normen ur flera olika perspektiv och resonerar sig fram till hur hans beslut kan komma att påverka framtiden.

[Intervjuaren]: *“Var kom det beslutet ifrån [att bli en närvarande pappa: vår anmärkning]? Även om det var motvilligt att bli pappa?”*

[Pappa]: *“aah det var väl... ja det ska jag inte säga vad det kom ifrån men... i min värld på nåt sätt så. När jag målade upp de tänkbara scenarier som man skulle kunna tänka sig nämligen här att jag skulle vara en frånvarande pappa ehh som bara träffade mitt barn ehh kanske varannan helg eller bara nån gång i månaden eller inte alls.. det kändes för mig totalt främmande på nåt sätt. det var inte ett alternativ. Jag skulle inte kunna leva med det. Det skulle kännas otroligt märkligt. Så resonerade jag tror jag från första stund.”*

[Intervjuaren]: *“Var det utifrån hur du tänkte i ditt inre, eller från omgivningen eller hur pojken skulle tänka på dig?”*

[Pappa]: *“Det var nog... det kom nog framförallt från mig själv. Men även kanske utifrån hur, det visst jag ju inte då att det var en pojk men från hur han skulle se mig som far men också, nånstans tänkte jag väl helt enkelt på hur vår relation skulle bli.”*

En annan pappa tittar tillbaka och jämför sig med normen.

[Pappa]: *“och jag har inte haft, ehh så hemskt mycket kontakt genom åren och det är väl därav det dåliga samvetet..”*

Männen uttalar sig kring att göra sin plikt och att sköta underhållet.

[Pappa]: *“Jaa, det gjorde jag oklanderligt. Jag ville inte blanda in myndigheter åå.. och det gjorde jag hela tiden.”*

Ett sätt att undgå att den norm som råder är att göra som en man resonerar. Han fick veta att han var pappa först när barnet var cirka ett och ett halvt år, varpå han anser att han inte kunnat vara med på några beslut alls.

[Pappa]: *“Jag har ju inte varit delaktig i nånting. Jag har inte varit delaktig i beslut, jag har inte varit delaktig i... i.. överhuvudtaget nånting.”*

Han väljer att inte se sig som pappa till barnet även om det är hans biologiska barn,

vilket möjliggör för honom att välja bort (att umgås med) barnet helt och hållet. Det skulle kunna tolkas som att han använder förnekande och bortträngning som försvarsmetod, enligt kristeorin (Cullberg, 2006).

Skulden till barnets tillblivelse

Detta tema var också både starkt och frekvent förekommande i männens upplevelse. Detta visar att männen är upptagna av själva befruktningen och hur den gick till. De har alla tankar kring hur och när kvinnan pratade om att hon var steril, använde preventivmedel eller kanske inte kunde få barn tillsammans med just honom. I den narrativa delen av intervjun upprätthåller sig tre män i princip hela tiden i detta område. De uppvisar tydliga behov av att förstå och få en förklaring till varför detta drabbat just dem. Fyra av männen upplever mer eller mindre att kvinnan var den som var skyldig till att barnet blev till. Männen är medvetna om att de inte använt kondom, men det är också så att några män skjuter över skulden på kvinnan med hänvisning till att hon ljugit. Vi tolkar det som att männen inte vill bära någon del av skulden över att ha avlat ett barn och använder projektion som försvarsmetod, vilket Cullberg (2006) skriver också är en del av reaktionsfasen.

[Intervjuaren]: *“När du målade upp bilden för andra, din situation. Fanns det nån gång en kluven bild av din... hade du nån egen skam i det?”*

[Pappa]: *“Alltså jag ehh skam ska jag inte säga.. jag... jag insåg ju att hade vi använt kondom så kanske hade ju förmodligen inte det som hände hänt så att jag insåg ju det men jag tror inte att jag beskyllde mig för det eftersom att jag på nåt sätt i det läget var ganska övertygad om att hon medvetet inte hade skyddat sig fast hon hade framhållit det. Och då var det väl väldigt lätt för mig att lägga skulden på henne så att säga.*

En annan man beskriver hur det gick till när han resonerade kring sin eventuella skuld i tillblivelsen av barnet, med tanke på att han inte använt kondom, men litat på att kvinnan talat sanning om sin sterilitet.

[Intervjuaren]: *“Kände du liksom ofrivillig, eller du tog på dig skulden med en gång?”*

[Pappa]: *“Ja, tog på mig skulden, och ansvaret, men hoppades att det inte skulle vara jag. så kan man väl säga. Och tänkte att det blir nog inte jag. Alltså, ja fasen, jag... eh, 50-50-chans kände som rätt så säkert.”* [Det fanns en annan potentiell kandidat om faderskapet därav 50-50%: vår anmärkning]

Här kan vi se att han använder både bortträngning och förnekande som försvarsmetod (Cullberg, 2006)

Flera av männen har grälat, pratat på telefon, träffats på fika och hela tiden omväxlande logiskt och känslomässigt försökt argumentera in kvinnorna i ett hörn och få kvinnorna att förstå att de (männen) måste få slippa ett påtvingat faderskap. De har exempelvis försökt använda preventivmedelsfrågan som hävstång för att föra fram sitt argument.

[Pappa]: *“Men kan du inte bara visa, sa jag till henne, att du faktiskt har*

skrivit ut piller åtminstone? Så kan vi lägga det här åt sidan. Så att jag pressade ju henne där och hon hade ju kunnat visa mig det om hon hade velat genom Internet då till exempel. Man kan ju logga in på sitt apotek o så vidare.”

Likaså har de dragit sig undan och grubblat och vänt och vridit på tiden innan barnets tillkomst för att se ifall de missat något. Detta beteende att försöka få rätsida på vad som egentligen hände är mycket vanligt under en kris, framför allt i bearbetsningsfasen (Cullberg, 2006)

[Pappa]: *“Hon kom snabbt in på det tragiska att hon inte kunde få barn då.”*

[---]

[Pappa]: *“Men jag kommer väldigt väl ihåg den här diskussionen.... Jag hade inga kondomer. Ehh något sådant.. hade jag inte hunnit inskaffa här då hehe. [mannen var nyskild och ute på krogen för första gången efter knappa 20 års äktenskap: vår anmärkning] Å jag kommer ihåg att jag berättar det här för henne och jag sa också att jag vill inte göra dig gravid. Och det kommer jag väl ihåg att hon svarade: ‘jag kan ju inte bli gravid har jag ju sagt’.”*

[---]

[Pappa]: *“Och jag kommer också ihåg en natt, så bara kom det till mig, eehhh.. en kvinna som vet om att man inte kan bli gravid, har inte nån anledning att ta ett graviditetstest! I synnerhet inte i vecka 6. och då fan... har hon dragit en vals?”*

Ofrivilligheten

Männen anger en mängd olika skäl till varför de inte ville ha barnet. Det kan handla om att de inte ville starta ett liv med kvinnan. Redan innan barnets tillkomst säger sig männen upptäckt brister hos kvinnan som fått dem att antingen redan avsluta relationen eller börjat överväga det.

[Pappa]: *“Jag skulle aldrig ha kunnat gifta mig med henne av nån anledning ehh, hon var för nevermind på nåt sätt.”*

[Intervjuare]: *“Lite, ehh ... eller vad menar du?”*

[Pappa]: *“Det var ingen ordning på henne om jag säger så. Va jättebra på många sätt men jag skulle aldrig kunna leva med henne.”*

En annan pappa hade tagit upp att han nog ville gör slut. I Lindéns (1996) kategori av ofrivilliga fäder faller denne mannen in i kategorin: förhållandet som går mot sitt slut

[Pappa]: *“Vi träffades där och inledde någon form av förhållande som varade kanske aahh... Ungefär tre månader. Eehh ochee det visade sig iaf att *barnets mamma* blev gravid ochee jag vart väl ganska chockad också med tanke på att jag ungefär en vecka tidigare hade haft ett samtal med*

henne om att jag inte trodde att vi var menade för varandra. När vi hade lärt känna varandra så märkte jag att det fanns väldigt stora skillnader i vad vi hade för behov framför allt. Så det va det mest det handlar om i ett förhållande och ehhh.. ja det vart en väldigt jobbig sits.”

Det kan handla om att det på något vis rubbar männens planer och deras liv.

[Pappa]: *“...för tanken som man får som ofrivillig pappa, och min tanke om hur det skulle va, det skulle jag bli när jag var 27 eller äldre, min tanke då. Ehh, och det skulle ske när jag verkligen var redo och hade hittat en person som jag ville dela mitt liv med, ehh och allt sånt där. Så det här passade inte alls in i mina planer.”*

En annan man upplevde att han tvingades välja mellan att hela hans liv skulle upp i rök och att han skulle behöva flytta efter kvinnan och barnet, eller tvingas bli en frånvarande pappa.

[Pappa]: *“Jag betalade hennes tågbiljett och lyckades få ner henne till *pappans stad* vid ett tillfälle i februari. Då var ju hon rejält gravid och var väl i 4-5 månadaen nånstans.. eeh så vi hade en träff där eh, å då hade vi ju inte pratat sen hon åkte *hem till sin uppväxtstad* [...] Jag önskar att du ska komma tillbaka och bli förälder i *pappans stad* för att jag har bott här i 10 år och jag har alla mina vänner, jag har min karriär, jag har .. allt här.”*

Han valde ändå innan barnets födelse att flytta efter kvinnan och bosätta sig i ett grannkvarter i en stad där han inte kände en enda människa. Han beskriver det följande:

[Pappa]: *“...så att jag var ju verkligen ett vrak på många sätt i den här situationen. Den var ju extreemt jobbig på alla sätt. eeehh och väldigt ensam även om min syster var uppe här ett par gånger men hon hade ju ändå en ganska stor familj själv och inte så mycket tid åå ehhh så att per telefon hade jag givetvis daglig kontakt med vänner osv men det var jättejobbigt. Det.. det... både tiden innan och den här tiden här var väldigt väldigt jobbig åå.. alltså det var ju... det har tagit eller tog väldigt lång tid för mig att känna att jag vart pappa och så”*

Eller att de vet med sig att de inte kommer kunna vara närvarande i deras liv. Här ser vi en man som tydligt vet vad han anser att faderskapsnormen kommer kräva av honom i framtiden, och som han upplever som omöjlig att uppfylla.

[Pappa]: *“Anledningen till att jag så starkt inte ville... sen är jag väldigt barnkär, tycker om barn väldigt mycket odä då.. men jag ville liksom inte ehhh.. jag ville liksom inte ha en situation där man som man blir far utan att barnet kan växa upp mä en då. Jag hade liksom inte ehh möjligheter att ta hand om ytterligare ett barn till. Å jag såg framför mig den fruktansvärt komplicerade pusselbitssituationen och den logistiska utmaningen det skulle innebära i det.” [Mannen skulle eventuellt tvingas ha växelvis boende runt*

sitt tidigare barn, i samband med en vårdnadstvist: vår anmärkning]

Trots sin upplevda ofrivillighet så tar två män mycket stort boendemässigt ansvar, en på heltid och en varannan vecka. De uttrycker att de hade farhågor kring hur kvinnorna skulle bli som mammor vilket fick dem att handla som de gjorde.

Här ser vi hur en man tänker flytta till mammans stad och som sätter barnets bästa före sig själv, trots att han absolut inte vill ha barnet eller det livet. Han resonerar utifrån framtida möjliga skräckscenarior istället för nuets magkänsla. Det tyder på att han befinner sig långt inne i bearbetsningsfasen av sin kris, enligt Cullberg (2006) då han förmår blicka framåt och väga olika alternativ mot varandra.

[Pappa]: *“... men också nån slags väldigt väldigt tungt ansvar med tanke på den stora oro jag hade med tanke på *mammans namn* eftersom att jag tvekade på hennes förmåga som förälder och var väldigt osäker på det så kändes det ännu viktigare. Att jag på nåt sätt skulle dra där ifrån och skita i det här, att barnet skulle födas och att *mammans namn* inte skulle klara av och att barnet skulle då skadas av det. Det kändes ju inte.. alltså den tanken gjorde mig otroligt... alltså det fanns inte en chans att inte på nåt sätt vara med fullt ut.”*

[Intervjuare]: *“Var det ett beslut som gjorde dig lugn och trygg?”*

[Pappa]: *“Nääe, jag skulle vilja beskriva det som otroligt jobbigt.”*

Sammanfattning

En vanligt förekommande kritik på internet mot ofrivilliga fäder är att de struntar helt i sina barn och bara drar, men i fallet med våra män ser vi att de inte stänger av känslorna och tänker bort barnet, oavsett om de träffar barnet eller ej. Varje beslut de fattar sker under stor vända och noga övervägande och inte sällan helt mot deras primära känsla, nämligen att barnet egentligen inte alls är deras val och ansvar. Den man som valde bort barnet är ännu 20 år senare upptagen i sina tankar av det beslutet.

Vi ser att männen ger uttryck för diverse krisreaktioner (Cullberg, 2006) som tvingar dem att antingen avsäga sig det sociala faderskapet eller på olika sätt ta på sig det. Under hela tiden de bearbetar sin kris jämför de sig själva med faderskapsnormen. Deras starkaste upplevelser och funderingar rör sig runt ansvar och plikt, barnets tillblivelse och skulden kring det, samt ofrivilligheten och vad som utlöser den och vad den kan tänkas få för effekt på männens liv. Detta resultat ligger helt i linje med både Lindéns (1996), Nystrands (2009) och Nords (1995) tidigare resultat.

Männens copingstrategier för att hantera sitt ofrivilliga faderskap

I den här frågeställningen kommer det presenteras hur empirin analyserats i relation till copingteorin och vilka resultat vi kommit fram till. Vi kommer placera in signifikanta situationer utefter en tidslinje och fylla dem med copingstrategier. Tidslinjen startar med beskedet att mannen ska bli pappa eller fått veta att han redan är pappa, och den slutar med de copingstrategier som några av männen når fram till när de reflekterar hur krisen utvecklats dem. Efter det följer ett avsnitt där vissa problem som följer männen genom livet analyseras och presenteras.

Vi utgick från kriteorins faser (Cullberg, 2006) och copingprocessens steg (Fischler, 2012) i vår analys av fädernas berättelser och svar. I de livsskedena då det är meningsfullt att poängtera ifall männen använder känslufokuserad eller problemfokuserad coping kommer det presenteras. Copingstrategierna presenteras i respektive livsskede och i slutet av kapitlet kommer en sammanfattning som summerar resultaten.

Att gå från ovetande till insikten om att de ska bli fäder

Det som männen ger uttryck för är att de upplevde mammans beslut att behålla barnet som extremt jobbigt. Utifrån Tidigare forskning kan detta ses som att männen upplever att Giddens idé (1992) att det moderna samhällsliga kontraktet om sex som skilt från reproduktion plötsligt och oväntat bryts. De beskriver beskedet som en chock där tankarna och känslorna pendlade mellan kränkning och maktlöshet å ena sidan och försök till förnuft och rationellt tänkande å andra sidan. Detta kan beskrivas med kriteorins reaktionsfas där chocken har övergått till upplevelsen av frustration och sorg (Cullberg, 2006). I copingteorin ser vi också att det är i första steget i copingprocessen där livet faller isär på grund av nya omständigheter och där kaoset är omfattande (Fischler, 2012). De copingstrategier männen framför allt använder i det här skedet är *Självkontroll*, *sökandet av socialt stöd* och *flykt/undvikande coping*. Dessa använder vi för att konkretisera de sätt som männen agerar vid insikten om det ofrivilliga faderskapet.

Självkontroll - Ett sätt att hantera den turbulens som männen hamnar i är att ta kontroll över situationen. Att kräva sin rätt i den position någon annan har satt dig i kan ses som ett led i självkontroll och är en strategi som kan hjälpa personen att hantera situationen. Detta är någonting som tidigare forskning (Lindén, 1996) redogör för, just männens behov av att snabbt försöka utöva självkontroll.

[Pappa]: ”I det här första skedet. Då gjorde jag väldigt klart för henne att jag kommer inte att acceptera nånting annat än att jag eeh... ska ha det här barnet på lika stor tid som du åtminstone.”

Socialt stöd - En man berättar att när han sökte socialt stöd hos sina vänner. De visade honom stor förståelse för hans känslor gentemot kvinnan som skulle göra honom till far mot hans vilja. Det sociala stödet är avgörande för hur man i fortsättningen hanterar kommande problem. Ett gott socialt stöd ger större möjligheter att välja konstruktiva copingstrategier (Lennéer Axelsson, 2010).

[Pappa]: ”Eeh, jag pratade givetvis med vänner och med omvärlden och

så här om detta. Dom hejade ju på mig och sa att hon är ju dum i huvudet, givetvis. Ungefär om man ska ta det väldigt grovt så... men det är ju också så som jag väldigt mycket tyckte då.”

Undvikande - I motsats till att söka socialt stöd var det en av männen som istället undvek att berätta om och konfrontera det stundande faderskapet. Han höll sina tankar och känslor för sig själv som ett sätt att hantera situationen och den osäkerhet inför barnet och huruvida han verkligen var far till barnet. Det här är en vanlig copingstrategi under reaktionsfasen, enligt Cullberg (2006). Det är inte heller ovanligt, enligt Lindén (1996)

[Pappa]: ”*Jag pratade inte så mycket under den här tiden innan han föddes. eehh... om det här. För jag kan heller inte vara säker på att jag är far till barnet”*

Att rationalisera och förstå hur barnet kunde komma till

I detta avsnitt undersöks hur männen arbetar med att få rätsida på sin situation. De copingstrategier männen framför allt använder i det här skedet är *informationssökande*, *ältande/grubbel* och *konfrontativ coping* som är tätt förknippade med det andra steget i copingprocessen. Ältande och grubbel är enligt copingteorin två separerade strategier men i vår analys har vi valt att kombinera dessa då det inte framgår tydligt i empirin om de skiljer sig åt. I det här skedet försöker männen hitta balans genom förklaring och rationalisering för att kunna bedöma vilka copingstrategier som de ska ta till (Fischler, 2012). I linje med Lindéns (1996) projektrapport kunde han se att männen ville återfå kontrollen genom att söka information, räkna på underhållsstöd och ifrågasätta kvinnans preventivmedelsanvändning etc. (Lindén 1996).

Ältande/grubbel - Lennér Axelsson (2010) förklarar att för att kunna fokusera på problemlösning kan det krävas att man rationaliserar situationen som en del i att reglera sina känslor. Att kunna vara någorlunda klartänkt bidrar till att man lättare kan fokusera mer på problemlösning (ibid.). Under den här perioden sker mycket *ältande* och *grubbel* som en reaktion på en kris som ett sätt att rationalisera. Lindén (1996) rapporterar också att männen ägnar sig mycket åt grubbla och snurra runt i tankarna utan att komma loss.

[Pappa]: ”*sen funderade jag ju på... det var nåt som inte stämmer riktigt här då. Och jag kommer också ihåg en natt, så bara kom det till mig eehh... en kvinna som vet om att man inte kan bli gravid, har inte nån anledning att ta ett graviditetstest! I synnerhet inte i vecka 6. och då fan... har hon dragit en vals?!”*

Informationssökning - Det vi märker tydligt hos de män som vi intervjuat är att de som valde att *söka information*, konfrontera, få rätsida på vad som skett och rationalisera händelsen är de som idag har mest kontakt med sina barn. En man var så angelägen att få svar på sina frågor kring graviditeten och huruvida kvinnan hade varit hederlig i sitt påstående om fertilitet, att han krävde ett gemensamt besök hos hennes gynekolog. Detta gjorde att han kunde förlägga skulden på kvinnan och

även om han upplevde sig kränkt kunde han senare välja en mer ansvarstagande coping.

[Pappa]: *“Jag tog med henne till hennes gynekolog... eeh då... För det tänkte jag ju att det skulle bli klart hur det egentligen låg till. Mycket riktigt sa gynekologen att... att hon måste missförstått och aldrig varit steril och att blåsor på äggstockarna var något som hände var och varannan kvinna ungefär då. Men att det inte behövde påverka fertiliteten.”*

Konfrontativ coping - handlar i det här stadiet handlar om att få förståelse för hur graviditeten kan ha uppkommit. Två av de fem fäder som vi intervjuat beskriver hur deras partner uppgett att de skulle ha använt sig av preventivmedel, medan två män uppger att kvinnorna påstått sig vara sterila på grund av en tidigare abort. Hur då ett barn kan bli till kan endast förstås av en konfrontation av männen. Lindén skriver att männen ofta attackerar kvinnorna verbalt och stångar sig mot hennes beslut att behålla barnet (Lindén, 1996).

[Pappa]: *”Även om det var otroligt jobbigt där så ställde jag ändå den frågan till henne. Ee, men har du verkligen skyddat dig liksom, för hon vart ju gravid extremt snabbt[...] men kan du bara visa, sa jag till henne, att du faktiskt har skrivit ut piller åtminstone? Så kan vi lägga det här åt sidan. [...] hon sa att hon skulle göra det men när det väl kom till att hon skulle göra det så backade hon ändå ur och sa att ”jag tänker minsann inte dansa efter din pipa”.”*

Att söka stöd

När man söker socialt stöd har man förväntningar på att bli förstådd. Att meddela sin omgivning att man har något som besvärar en och dessutom är påtvingat kräver stor förståelse för att skapa en gynnsam coping (Lennéer Axelsson, 2012). Här är det viktigt att poängtera att det inte är graden av förmågan att tala om sina känslor utan graden av upplevd förståelse från omgivningen som är primär (Fishler, 2012). I denna fas faller det sig naturligt att männen använder sig av *sökandet av socialt stöd* som copingstrategi.

En pappa har varit och är fortfarande besviken över den totala oförståelsen för hans situation och hans perspektiv i ofrivilligheten. Han syftar på sin familj som han upplever ständigt skuldbelägger honom och som propsar på att han måste ta sitt ansvar. Han saknade medhåll från sitt sociala nätverk vilket hindrade honom från att lättare hantera situationen. Avsaknaden av socialt stöd kan försvåra anpassningen till nya livssituationer (Lennéer Axelsson, 2012).

[Pappa]: *”Jaa, jag sa väl nånting... det måste jag ha gjort. Men det var ju inte så att jag anförtrorde mig åt nån. På något sätt. Man konstaterade väl att såhär är det ungefär. Å sen, aaa man reflekterade väl själv men inte med hjälp av någon annan”*

Samma man fortsätter vidare;

[Pappa]: *”Jag hade velat att min familj hade på ett tydligare sätt sett det från mitt håll. I första hand skulle de ha tagit mig som parti. Det fanns*

ingen empati där. Inte det minsta lilla. Det va det inte. Absolut inte.”

En annan pappa berättar om tystnaden från omgivningen som mötte hans faderskap. Hans familj och vänner var medvetna om det men med respekt för familjen så pratade man inte om det. Mannen beskrev att tabun kring ofrivilligt faderskap resulterade i familjen tog avstånd i frågan. Han kunde visserligen prata med vänner som han då bodde tillsammans med.

[Pappa]: *”Detta kunde man ju tåga ihjål också... det var väl inte så att jag inte kunde stå för det men... jag tänkte på min mor vettu. Det var ju... det var nog mest genant för henne av alla människor.”*

De övriga fäderna upplever sig ha ett gott stöd bakom sig och som visar förståelse för situationen. Att använda sig av ett sådant nätverk som en strategi visar tydligt bland dessa fäder är avgörande för hur engagerade och involverade de är i barnens liv idag. Det är något som dessa fäder upplever sig som något att luta sig på när den mentala stormen blåser som värst. En man fick förståelse från vänner som bekräftade vilken prekär situation han befann sig i när han berättar om lagen som reglerar vårdnaden [Föräldrabalken 6:5§³].

[Pappa]: *”Det som slog mig när jag hade fått reda på hur lagen var utformad... eeh... då berättar jag de för hela min omgivning och först skrattade dom och sa ”näå så är det ju inte!” så det finns ju heller ingen kunskap över huvud taget i samhället. Ingen vet hur den här lagen är och när folk får höra det så säger dom ”men det är ju inte möjligt”.”*

Att långsiktigt lösa problemet med det ofrivilliga faderskapet

När mannen tagit sig ur chocken och börjat kunna pussla ihop hur barnet kunde komma till, inträder nästa fas. Kristeorin (Cullberg, 2006) beskriver denna tid som bearbetningsfasen, då en livsförändrade händelse måste bearbetas och lösas. Personen kan nu börja blicka framåt och börjar utarbeta strategier som skall gagna denne. Lennéer Axelsson (2006) beskriver detta som ett fortsatt led i andra steget av copingprocessen, när personen försöker hitta en ny balans i livet. Männens primära copingstrategier för att försöka lösa problemet är *planerad problemlösning, kommunikation, ansvarstagande, undvikande coping och distansiering*, vilka presenteras nedan.

Planerad problemlösning och **kommunikation**- En man ville att kvinnan skulle komma med honom och träffa en familjerådgivare då han upplevde att det hade inträffat ett låst läge. Det är ett exempel på planerad problemlösning som syftar till att vilja nå en högre nivå av acceptans, på ett eller annat sätt. Han söker lösningar

³ Vår tolkning av Föräldrabalken 6:5§:

En mamma får automatiskt ensam vårdnad om ett barn när det föds utanför äktenskap. Om pappan vill ansöka om gemensam vårdnad måste det godkännas av mamman. Om hon vägrar, måste mannen gå till Rätten och försöka processa mot henne för att få gemensam vårdnad. Rätten ska här ta särskild hänsyn till om föräldrarna kan samarbeta kring frågor som rör barnet. Att då vara osams om just sagda vårdnad kan ses som en försvårande omständighet som kan inverka menligt på pappans ansökan.

som ska ge honom en ökad förståelse för situationen och vad som komma skall i hans nya roll. Trots kontinuerliga försök till kommunikation har kvinnan stängt dörrarna för dialog.

[Pappa]: ”Alltså det var väldigt, väldigt komplicerat och jobbigt. Otroligt jobbigt. Det som var det allra svåraste det var nog när hon åkte... från och med det att hon åkte hem... så ville hon heller inte prata med mig längre utan hon stängde kanalen i stort sätt. [...] Även om jag försökte så ville hon inte. Jag visste att hon skulle behålla barnet men mer än så fick jag inte klart för mig. Jag bjöd henne, så att säga, att hon skulle komma tillbaka till min hemstad för att vi skulle träffa en familjerådgivare. Eeh. För att helt enkelt med hjälp prata om framtiden efter som att det hade blivit ett sånt liksom låst läge helt enkelt.”

Ansvarstagande - Flera av männen uppgav copingstrategier av ansvarstagande karaktär. Här har vi skiljt dessa åt då vi har kunnat urskilja två typer av ansvarstagande. Den ena är plikt och den andre är delaktighet. Det delaktiga ansvarstagandet uppvisas hos två fäder som förhållandevis tidigt visade påtryckningar mot mamman att de tänkte ta ansvar och krävde delaktighet i barnens liv.

[Pappa]: ”Jag hade ju bestämt mig för att det misstaget som jag gjorde, eh och då misstag i att inte...eh... skydda mig. Att om jag då var medansvarig eller medhjälpare... till att ett barn kom till världen utan två föräldrar som lever tillsammans, så skulle jag göra allt vad jag kunde för att allt skulle bli bra”

De andra två papporna som tog ansvar bedömer vi utifrån emperin, visar handlingar och ansvarstagande driven av plikt då normen om vad som förväntas av en fader är starkare än viljan att undvika faderskapet.

[Pappa]: ”Jag fick ju, eeh, visserligen, eeh, reda på hur mycket jag skulle betala per månad va och det gjorde jag, jag skötte alltihopa det där själv. Ja, helst skulle jag vilja slippa alltihop men man var ju så dresserad på den tiden så man ställde ju upp”

Undvikande - Den undvikande strategin blir tydlig i de exempel där pappan hanterar situationen genom att fly både ansvarsmässigt och geografiskt. Den pappan som beskriver sin strategi av flyktkaraktär är den pappa som fick reda på sitt faderskap efter att barnet hade fötts. Han anser att i och med att han inte varit delaktig i beslutet att barnet föddes, har han inga förpliktelser gentemot varken mamman eller barnet och aktivt undviker att betala underhållsstöd.

[Pappa]: ”Till våren åkte jag iväg utomlands... så att jag åkte ju dit *årtal* i april och tyckte det var rätt skönt att komma bort från alltid. Så atte jag stannade där till maj *året efter* [...] Jag undvek att skatta pengar här i Sverige så att det såg ut som att jag inte tjänade nånting”

Distansering - En man distansierade sig från problemen med faderskapet genom att förlägga skulden på mamman. Han anser att beslutet föda barnet var mammans,

alltså låg ansvaret hos henne, inte hos honom. I det här skedet är det tydligt att denne man fortfarande inte är övergått en problemfokuserad coping, alltså aktiv problemlösingsstrategi (Lennéer Axelsson, 2010), utan ägnar sig åt att hantera de känslomässiga reaktionerna som uppstår genom att distansiera sig från skulden och skyldigheterna som följer.

[Pappa]: ”JAG? Varför ska jag ta ansvar för det? Jag kan ta ansvar för alla beslut och dom sakerna som jag gör men jag kan ju inte ta ansvar för beslut som nån annan tar. Det e... Det är väldigt, väldigt svårt för mig”

Att anpassa sig och sträva mot problemlösning

När männen ställs inför praktiska situationer som måste hanteras läggs den känslufokuserade copingen undan till förmån för det praktiska problemlösandet (Lennéer Axelsson, 2010). Enligt kristeorin (Cullberg, 2006) är detta en del av bearbetningsfasen. Vägen till anpassning är gemensamt att alla männen inser vikten av eget praktiskt handlande som ett steg mot anpassning snarare än att hoppas att mamman skall lösa problemen. I detta skede börjar männen så smått acceptera sin situation och agerar för kunna anpassa sig till de nya livsförhållandena. För vissa handlar det om något år, för andra är anpassningsfasen fortfarande pågående. De framträdande strategierna är *planerad problemlösning*, *undvikande-distansiering*, *självkontroll* och *konfrontativ coping*.

Planerad problemlösning - De pappor som valde att vara delaktig och ansvarstagande, krävde här större tillgång till barnet och ansvaret.

[Pappa]: ”Vi gjorde så att jag besökte, och så kom *mamman* och *barnet* kom hem till mig. I den lilla ettan som jag hade. Och så fick *barnet* sova i min säng, eller hos mig.

Samma pappa beskriver uppdelningen av umgänget och när barnet senare började bo permanent hos honom efter 15 år.

[Pappa]: ”För sen flyttade *mamman* med den här andra kvinnan till *en svensk stad långt bort* [...] Så därför bor hon [barnet: vår anmärkning] hos oss nu på heltid”

Från undvikande till konfrontativ coping- Här händer det någonting hos en pappa som efter tio års flykt, flyttar tillbaka till Sverige för att *konfrontera* den upplevda problematiska situationen. Han valde tidigare att flytta utomlands och ta värvning som soldat men kände inte att han kunde få ro i frågan förrän han, tio år senare flyttat tillbaka till Sverige, konfronterat problemet och betalade av sina skulder på grund av uteblivet underhållsstöd.

[Pappa]: ”Från *årtal* till *tio år senare* så var mitt liv va ungefär i en kappsäck å försöka hålla sig borta från Sverige så mycket som möjligt [...]efter det så betalade jag alla mina skulder. ‘Nu betalar jag rubbet så vet jag att jag står på noll och så får jag betala varje månad.’ Då behövde jag inte känna det där... att jag behövde dribbla för att få pengarna att försvinna.”

Självkontroll - En pappa som hade bestämt sig för att vara en delaktig far, hade stora svårigheter att kommunicera med mamman. Han ville vara en delaktig far men upplevde sig bli motarbetat. Mannen handlade aktivt och flyttade till staden hon bodde i för efter mycket reflekterande kunde han inte stå ut med tanken av att vara en frånvarande far. För att få kontrollen över situationen gjorde pappan vad han ansåg krävdes för att få sin rätt.

[Pappa]: *”Sen satte ju jag förhållandevis tidigt upp ett ultimatum eeh... som handlade om att jag vill att du ska gå med på gemensam vårdnad för annars kommer jag gå till rätten med det här. Så hon egentligen, från det att *barnet* var tre månader, så klargjorde jag för henne att jag kommer inte gå med på nånting annat. Sen så väntade jag nog ytterligare tre månader eller fyra månader innan jag faktiskt gjorde det och gav henne otaliga chanser att så att säga, gå med på gemensam, att skriva under helt enkelt. Hehe. Men eeh... ja, det gjorde hon inte så jag gick ju vidare. Jag gick till eeh, jag letade rätt på den bästa advokaten jag kunde hitta i *en annan stor stad än den pappan eller mamman bodde i*. För jag tänkte att nu jävlar!”*

Undvikande - distansering - En pappa hade, som han själv uttryckte det, “pliktskyldigast” tagit ansvar för och erkänt sig själv som fader beskriver hans relation till barnet som bor i ett annat närliggande land. Han träffade barnet årligen och betalade underhållsstöd men beskriver här hur han har sätt på situationen. Vi tolkar det som att han var stolt över att han skötte det plikt drivna ansvaret som förväntas av fäder men hans vilja att förtränga hela historien har möjligen medfört att han inte skapat en nära relation till barnet.

[Pappa]: *”Så... sen hade jag väldigt liten kontakt. Man hade väl en liten känsla av att vilja förtränga det men det poppade ju upp då och då. Om inte annat då varje månad när man skulle skicka pengar. [...] jag vet inte om jag gjorde vad jag kunde för att förtränga *barnet*”*

Ältande - Den mannen som fortfarande kände stor avsky för mamman upplevde sig ha blivit grundlurad och med det oerhört kränkt. Detta medförde att han fortfarande hade svårt att anpassa sig till de nya livsförutsättningarna som ett oönskat faderskap innebär. Trots detta har han regelbunden kontakt med barnet och vill ta sitt ansvar som far.

[Pappa]: *“Det är ett oerhört övergrepp men jag strävar mot förlåtelse...”*

Att växa i och med krisen

Med de förvärvade kunskaper och erfarenheter som denna kris har utmynnat i kan samtliga utom en uppleva att det finns en lärorik process bakom dem som de idag kan ha ett perspektiv som ger dem möjlighet att acceptera och vissa även glädjas. Detta kan förklaras med kristeorins nyorienteringsfas där man kan se de positiva utfallet i situationen (Cullberg, 2006). Den copingstrategin som skildras nedan är *positiv omtolkning/omvärdering*

De som upplever sig ha i utvecklats mest och kan se positivt på krisen i störst

utsträckning är de pappor som har gemensam vårdnad och spenderat mest tid med sina barn.

[Pappa]: ”Alltså det är väldigt positivt skulle jag vilja säga med det här. Jag är otroligt glad för att jag blev pappa. Eeh, och min pappa roll känns... nu är jag pappa liksom, på riktigt och det har jag ju varit ganska länge nu... eeh... så att det finns väldigt mycket positivt åh... eeh, perioden... den här svåra tiden som var... eeh... den har jag ju också utvecklats otroligt mycket av. Vilket man ju nästan alltid gör av svåra perioder oavsett vad det må vara.”

En annan pappa beskriver att han fått en ovärderlig kunskap trots den initiala ofrivilligheten.

[Pappa]: ”Det var väldigt tydligt när *nästa barn i hans nya familj* föddes, då var det jag som kunde byta blöjor, jag som kunde barn. Jag är väldigt nöjd med alla kunskaper och förmågor jag förvärvat. Sen kanske det inte alltid är det eeh... det som jag siktat på från början.”

Den mannen som under tio år som intog en undvikande strategi har förvärvat sig ett perspektiv som tyder på att han har accepterat och förstått varför han undvek konfrontation - just för att han inte såg sig själv kunna ta ansvar för någon annan än sig själv vid det tillfället. Det visar på en omvärdering att han spekulerar i att han förmodligen hade agerat annorlunda om samma sak hänt honom idag.

[Pappa]: ”Men hade detta hänt idag. Då hade jag agerat på ett helt annorlunda sätt, hade jag gjort. Då hade jag tagit mitt ansvar för det helt enkelt. Men jag var inte kapabel för att ta hand om någon mer än mig själv och endast mig själv. I den åldern.”

Några återkommande dilemman med det ofrivilliga faderskapet

Männen vi intervjuat har alla upplevt svårigheter med det ofrivilliga faderskapet som de uppfattar som olösliga eller oöverstigligen. De uttrycker både känslomässiga och praktiska svårigheter i anpassningsprocessen. Även de som som relativt snabbt intog en ansvarstagande roll visade sig beskriva situationen som väldigt jobbig. Nedan presenteras följande strategier som männen använder sig av för att försöka hantera svårigheterna; *grubbel*, *ältande*, *kommunikation*, och *hjälpöshet*.

Kommunikation och **grubbel** - Männen upplever svårigheter i situationer där de blivit motarbetade på ett eller ett annat sätt. De beskriver ett starkt motstånd från modern och samhällets lagstiftning. Den ena mannen bestämt sig för att vara delaktig i barnets uppväxt och liv men möter stora problem på grund av ovilja till *kommunikation* från moderns sida och beskrev detta som oerhört jobbigt, frustrerande och en *grubblande* uttryckt hjälpöshet.

[Pappa]: ”Under den här jobbiga tiden som jag pratar om så hade vi ändå många samtal och ganska långa samtal men som kanske ganska ofta slutade i mer konfliktliknande saker än att det slutade i liksom överens. [...] efter det att jag hade gått i terapi och det var dödläge mellan oss eeh så gjorde

jag nya försök att ta kontakt med henne. [...] så då hade vi ändå ett samtal och jag undrade givetvis vad som kommer hända. Kommer du komma tillbaka till *pappans hemstad*?”

Grubbel och hjälplöshet - De som pliktdrivet hanterade sitt faderskap upplevde episoder av ändlöst *grubbel* och *hjälploshet* gentemot barnet. Det som uttrycks hos dessa män är dels det dåliga samvetet som utlöses av deras oförmåga att vara frivillig till delaktighet, dels den kränkthet som upplevs.

[Pappa]: ”*Jag hade liksom inte möjligheter att ta hand om ytterligare ett barn till. Å jag såg framför mig den fruktansvärt komplicerade pusselbitssituationen och den logistiska utmaningen som det skulle innebära i det.*”

Ältande - En annan man visar en stark reaktion gentemot familjerätten och hur detta har påverkat honom. Den mannen upplevde inga större svårigheter efter accepterandet med själva faderskapet och hanterade det utifrån de verktyg han förvärvat men mötet med familjerätten fick honom att känna att det förväntades redan initialt att han var en dålig pappa. Han uttrycker det vi upplever som bitterhet som ältas här.

[Pappa]: ”*Familjerätten... som ju är en förbannat märklig eeh... institution, fylld av manshatare. Kanske på goda skäl, de har sett mycket skit antar jag. Men i och med att jag hittills bara träffat på kvinnor som jobbat där, så jag har, jag fattade inte vad som hände när jag var där. Jag förstod inte att deras stränghet utgick från att de antog att jag var en dålig pappa, att jag hade liksom på nåt vis på... det var deras grundinställning.*”

Distansering och hjälplöshet - Den mannen som undvikit en konfrontation med sitt faderskap i den emotionella bemärkelsen tar kontroll av situationen genom att *distansiera* sig från sin egen mamma som han upplever skuldbelägger honom. Han nekar henne kontakt med hennes barnbarn som ett sätt att distansiera sig från faderskapet. Han betalade då heller inget underhåll och svårigheten upplevdes som att hantera situationen utan socialt stöd och stark ovilja att ta ansvar för det beslut någon annan hade tagit. Hans val att hantera situationen skapar konfliktfyllda relationer vilket enligt Lennéer Axelsson (2010) kan benämnas som destruktiv coping.

[Pappa]: ”*Då förbjöd jag morsan att ha kontakt med honom. Då blev det som så att jag inte pratade med min mamma på ett helt år på grund av att hon istället för att stötta mig, lägger ytterligare skuld på mig för det hela*”

Hjälplosheten yttrar sig i att mannens brist på förstående och stöttande omgivning och beskriver vidare om hans besvikelse gentemot sin mamma.

[Pappa]: ”*Det var ju det med min mamma då... dels så drabbade det här mig och på det lägger hon skuld på mig. Det är ju den stora skillnaden. Men återigen så är det ju inte på ett positivt och bra sätt utan min mamma använder det här för att ytterligare skuldbelägga mig*”

Sammanfattning

Initialt kan vi se att papporna väljer olika strategier för att hantera situationen. Det första steget i processen karaktäriseras av mycket känslor och ovisshet inför framtiden (Fischler, 2012). Alla män beskrev beskedet som chockartat och känslomässigt påfrestande. Några av männen kände redan initialt att faderskapet inte var någonting de önskade men ville ändå ha en dialog med mamman om eventuell problemlösning. En man ansåg att beslutet att barnet föddes inte var hans, alltså behövde han inte vara en ansvarig far till barnet.

Den fasen där männen försöker rationalisera situationen skulle kunna vara grunden till hur skuldbeläggningen regleras. Männen grubblade och sökte information om vartannat. Kränkningen tenderar inte att mildras hos männen men strategin att förlägga skulden på någon annan gör det lättare att hantera sina egna känslor och fokusera på problemlösning. Framträdande dock är att alla strävar efter att försöka få en rationell bild av hur det ligger till så fort som möjligt. I tidigare forskning beskriver vi hur Lindén (1996) hävdar att ett faktorer såsom tidigare barn tenderade att öka delaktigheten i det nya barnets liv (Lindén, 1996). Endast en pappa hade barn sedan tidigare. Han tenderade att utöva plikt-ansvarstagande coping varvat med distansering. Vissa fäder som inte hade barn sedan tidigare var mer delaktighet än det, vilket gör att vi inte kan dra slutsatsen att barn sedan tidigare gör att fäderna blir mer delaktiga i barnens liv.

I det senare skedet var det ingen förutom en av männen som upplevde ett behov av att skuldbelägga mamman. Enligt copingprocessens tredje steg där anpassningar till de nya förutsättningarna börjar ta form (Fischler, 2012) kan vi se att två av männen har valt en delaktig-ansvarstagande coping. Två andra män har landat i en plikt-ansvarstagande coping som drivs av pliktskyldighet vilket skulle kunna vara normativt i den bemärkelsen att faderskapet innebär vissa skyldigheter. En man använde flykt/undvikande coping dock med konfrontativa inslag då han betalade av skulden men har ingen kontakt med varken barnet eller mamman idag. Vi kan möjligen tolka flykten som ett sätt att hantera kränktheten. Det skulle också kunna vara ett sätt att klargöra och förstärka sitt avstånd till beslutsfattandet om att göra honom till ofrivillig pappa.

Att initialt välja en flykt/undvikande copingstrategi skulle också kunna tolkas som destruktivt, då det beslutet verkar leda till mer undvikande coping och försämrade relationer och påverkat känsloliv (Lennéer Axelsson, 2010). Eller så är det tvärtom, att svaga relationer och ett redan innan påverkat känsloliv tvingar personen att välja en flykt/undvikande coping. Att däremot välja en konfrontativ copingstrategi verkar leda till en planerad problemlösning som leder till en ansvarstagande copingstrategi, vilket kan ses som en konstruktiv copingstrategi.

Idag visar alla männen en mognad och självreflektion vilket skulle kunna tyda på en ökad kognitiv förmåga som i sin tur ökar förutsättningarna för att kunna hantera en eventuell ytterligare kris i livet (Fischler, 2012). För att undersöka vad som kan vara bakomliggande anledningar till varför männen valde de copingstrategier som de gjorde kommer vi titta närmare på begreppet Resilience, motståndskraft, (ibid.) i relation till copingteorin i nästkommande avsnitt.

Kopplingen mellan männens grad av resilience och val av copingstrategier

I det här kapitlet kommer vi försöka ge en förklaring till valet av coping-strategier med hjälp av resilience. De tendenser som vi tycker oss se hos männen är att strategierna de använder och ansvaret de tar har kopplingar till graden av och kvaliteten i deras resilience (motståndskraft). Vi har utgått från vad männen har berättat och vår tolkning av deras berättelser. Först visar vi på generella tendenser hos männen. Därefter går vi igenom några av männens situationer i förhållande till resilience. Vi utgår från de faktorer vi beskrivit om resilience i teorikapitlet; socialt stöd, självtillit, insiktsfullhet, utvecklad kognitiv och emotionell förmåga, kreativitet, initiativförmåga, ett utvecklat värderingssystem och humor (Fischler, 2012; Wolin & Wolin, 1993).

Flykt, plikt och ansvar

Flykt - En pappa som upplever sig ha svagt socialt stöd och en lägre självkänsla vid händelsen av det ofrivilliga faderskapet, valde en flykt/undvikande coping-strategi. Han beskriver sig själv vid tiden för faderskapet som en ung man okapabel att ansvara för någon annan än sig själv, vilket tyder på en försvagad självtillit som sänker kvaliteten i hans resilience.

Plikt - En resilience där vissa faktorer är starka och andra försvagade, till exempel; svag självtillit men en gott socialt stöd tycker vi oss kunna se hos de två plikt drivna papporna. De tar ansvar för situationen men tar längre tid på sig att anpassa sig till situationen än de ansvarstagande papporna. Dessa pappor tenderar att välja strategier som grubbel och åltande då copingprocessen tar längre tid för dem.

Ansvar - Det vi kan se hos männen som engagerat sig och kämpat för sin rätt som fäder är de som har starkast resilience. De kan tillägna sig både ett *socialt stöd* som visar förståelse och stöttar dem samt att de upplevde sig trygga i sig själva vilket skapar en *stark självtillit* som bidrar till en stark resilience. Dessa är viktiga faktorer för valet av en ansvarstagande copingstrategi. Dessa män var också de som snabbast intog en *insiktsfullhet* och accepterade situationen även om det inte var deras beslut. Enligt vad de själva berättar har de varit effektiva i *initiativtagande* och har på grund av egna etablerade *värderingar* valt att vara delaktiga föräldrar. En av männen valde att flytta till en annan ort för att kunna vara närvarande i sin faderskapsroll vilket vi tolkar som *kreativt*.

Svag resilience kan orsaka ett undvikande faderskap

En av papporna beskriver sin uppväxt som problematisk där han från sina föräldrar och styvföräldrar tryckts ner psykiskt och dessutom utsatts för barnaga. Det har troligen betytt att hans *självkänsla och självtillit skadats*. Skuldbeläggningen från hans egen mamma och syskon har även fortsatt i vuxen ålder då han har upplevt och upplever sig bli mycket skuldbelagd över att ha av sagt sig ansvaret för faderskapet. Här kan vi också se att han ifrån sin familj har ett *svagt socialt stöd*. Det som skulle kunna betraktas som en kvalitetsökning i denne mans resilience kan vara *kreativitet* och *initiativ*. Han riktade dem inte mot barnet utan använde dem för att hjälpa sig själv i situationen där han inte såg någon annan utväg än flykt

utomlands.

[Intervjuare]: *“När du berättade för mamma, visste du ungefär att du skulle få det bemötandet?”*

[Pappa]: *“Nä, det visste jag inte. Det hade jag ingen aning om. [...] Att döma utifrån är ju jättelätt och det var ju det hon gjorde och jag kände att hon inte gjorde någonting annat. [...] Ingenting sånhär ‘Fy fan, din stackars jävel.’...”*

Han beskriver att han direkt efter beskedet åker tillbaka till jobbet i en bransch där privatlivet inte diskuteras.

[Intervjuare]: *“Så du åkte tillbaka till *företaget* och kunde inte jobba. Pratade du med nån då eller?”*

[Pappa]: *“Jaaeee, jag sa väl nånting... det måste jag ha gjort. Me det var ju inte så att jag anförtrorde mig åt nån. På nåt sätt. Man konstaterade väl att så här är det ungefär. Å sen aaaa man reflekterade väl själv med inte med hjälp av någon annan.”*

Likaså har han bara en nära vän, men att denna vän inte går att nå under denna tid.

[Intervjuare]: *“Var det någon som du kunde vända dig till där du upplevde att du fick stöd?”*

[Pappa]: *“Nej. Det är ju också fler saker i livet. Det finns en person som jag hade vänt mig till och han hade funnit i närheten men gjorde han ju inte det... såatte det fanns ingen möjlighet för det.”*

Han valde efter beskedet om faderskapet ett mångårigt yrke som FN-soldat utomlands. Genom att distansiera sig från faderskapet kunde han lämna ansvar och skyldigheter bakom sig vilket var kanske det enda sättet för honom att hantera krisen. Där fick han tillfälle att göra ett professionellt jobb som han blev duktig i, vilket resulterade i att hans *självkänsla* växte, enligt honom själv. Detta yrke tvingade honom dessutom att hålla tankarna på utförandet av jobbet vilket kanske var nödvändigt för att distansiera sig från tankarna om det ofrivilliga faderskapet.

[Pappa]: *“...Att befinna sig i krig är inte lätt. [...] Men ska man vara en god soldat måste man tänka att man redan är död. Allt det där rädslan och allting spelar ingen roll. Då börjar man helt konstigt fungera som en bättre människa och det var väl det som hände i *europeisk krigsplats och årtal*. Man vet att problemen är här och nu och allting annat kan man skita i. Och så kommer man tillbaka till Sverige och så börjar man förstå att det är här problemen finns. Sverige är problem för mig.”*

När han tittar på sig själv utifrån ett metaperspektiv så säger han följande.

[Pappa]: *“...min egen analys av allting är att med den uppväxten jag hade så var den här relationen till mina föräldrar... den var ju inte avklarad när jag blev ofrivillig pappa. Det var ju nånting som jag hade med mig i mitt bagage som jag inte riktigt hade redit ut med mig själv. Och hur skulle jag förhålla mig till de. Och det gjorde ju att jag kunde inte ta hand*

om mig själv. Och det var mitt sätt att innan det här med *barnets namn* det var ju att... försöka att vara så duktig som möjligt på det jag gör. Atte ha höga prestationskrav på en å hela tiden försöka bli bättre.”

[Intervjuare]: ”Och det här då var ett misslyckande då på nåt vis? [att ha blivit ofrivillig pappa]”

[Pappa]: “aaaa absolut. Det var ett enormt misslyckande. Visst var de det.”

Mannens *svaga sociala nätverk* och *låga självtillit* har försvagat hans resilience i samband med det ofrivilliga faderskapet. Han beskrev beskedet om faderskapet som ett stort misslyckande vilket i sin tur försvagade självtilliten ytterligare. Enligt honom själv beskriver han åren han arbetade utomlands som utvecklande och han kunde efter hemkomsten konfrontera sin familj om det som var problematiskt under uppväxten vilket tyder på en *stärkt självtillit* och en *nyfunnen insiktsfullhet*. Dessa båda är faktorer som stärker resilience (Fischler, 2012; Wolin & Wolin, 1993). Detta i sin tur skulle kunna vara bidragande till att samma man hävdar att han hade agerat annorlunda om det ofrivilliga faderskapet hade skett idag. Hans mest framträdande copingstrategi varit flykt/undvikande coping och distansering.

Medelstark resilience kan skapa ett regelbundet faderskap

Två män hamnar så att säga i mitten. De har klarat av sin kris relativt bra och umgås regelbundet med de barn de blivit ofrivilliga fäder till. Regelbundenheten dem emellan är dock mycket olika, då den ene mannen träffar sitt barn varannan helg och den andre mannen träffar sitt barn varje år och har regelbunden telefon eller brevkontakt däremellan. Den ena mannens barn bor några kvarter bort medan den andre mannens barn bor i ett annat närliggande land.

Den förste av dem har mycket *gott socialt stöd* av framför allt sina föräldrar.

[Pappa]: “Min pappa och min mamma har varit ett fantastiskt stöd för mig då åå.. i synnerhet min pappa dåå har varit ehh.. ett enormt... han är egentligen den som jag har pratat med mest då.”

Men han befinner sig i en annan samtida kris och är enligt vår upplevelse därför kraftigt psykiskt påverkad varpå hans *självtillet är tillfälligt sänkt*. Denna samtida kris beror på att mannen just brottas med en skilsmässa följd av tillhörande rättegångsprocess kring deras tidigare gemensamma barn.

[Pappa]: “Det blev en helt absurd situation å jag insåg det fullkomligt obegripliga ehh.. i det hela. Å ena sidan ska jag kämpa för ett barn å andra sidan ska jag... sitta med ett barn som jag inte vill ha.. hur fullkomlig tokigt är det? Är det jag som är galen här eller vad är det som händer? Ehh.. det var väldigt konstigt... ehh.. och det gick runt i huvud på mig hela det halvåret och därför började jag få problem och koncentrera mig på mitt jobb här då.”

Av intervjun att döma upplever vi denne man som *kognitivt välutvecklad* och han kunde se rationellt på situationen även om den besvärade honom oerhört. Detta skulle kunna påvisa en resilience som är medelstarkt. Vissa faktorer gagnar hans

motståndskraft medan vissa sänker den. På grund av hans etablerade värderingar kunde han inte förmå sig ett frånvarande faderskap vilket kan förklara den regelbundna plikt-ansvarstagande ställning gentemot barnet. Hans copingstrategier inbegriper mestadels ältande/grubbel, distansering och plikt-ansvarstagande.

Den andre mannen beskriver sig själv som något omogen och ovuxen under tiden som kvinnan blev gravid. Han fruktade sin mammas bemötande när han tvingades avslöja situationen.

[Pappa]: “Å jag visste ju vad mina föräldrar skulle säga va. Så jag vet att det var ingen idé att jag berättade för min mor. Det var en tuff kvinna också. Utan jag skrev ett brev till henne sen stack jag och var borta en vecka.

[---]

Ocheee sen kontaktade jag dom efter en vecka och då hade det lugnat upp sig vettu. Det var säkert klokt men fejt gjort av mig va.”

Men han hade samtidigt *socialt stöd* av en vän han bodde tillsammans .

[Intervjuare]: “Vem pratade du med kring detta?

[Pappa]: Ja jag hade ju en kompis. Vi bodde ju ihop o så där.”

Insikten kom snabbt men mannen upplevde inte att det fanns utrymme för *kreativitet*.

[Pappa]: “Jag helst skulle jag vilja slippa alltihop men man var ju så dresserad på den tiden så man ställde ju upp.

[---]

[Pappa]: Det gjorde jag ... jag skötte alltihopa alltid själv. Det var ju de som struntade i de. Fanns ju polare som struntade åå... och då kom det ju surt efter men jag skötte det hela tiden ända till han var 18 år vettu såå.”

Han var bestämd redan från första stund med han inte hade något intresse av att vara en närvarande far men påtryckningar från faderskapsnormen drev honom till ett pliktfyllt ansvarstagande. Vi bedömer hans resilience som medelstarkt då han har ett *relativt gott socialt stöd* som kan väga upp en *själv tillit* och *värderingssystem* som mer kan beskrivas som något ofärdig än försvagad. Hans copingstrategier inbegriper mestadels distansering och plikt-ansvarstagande.

Stark resilience kan bidra till ett stort fadersansvar

Utifrån de fem män vi intervjuat var det två som vi bedömde vara minst ofrivilliga. En av dem var ung när han blev ofrivillig pappa. Han beskriver sig själv som uppvuxen med goda förebilder och med en god självkänsla. Fischler (2012) poängterar hur en god själv tillit ökar graden av resilience.

[Intervjuaren]: “Så man kan säga att du haft fadersförebilder eller manliga förebilder liksom?”

[Pappa]: “Absolut! Väldigt bra!”

[---]

[Pappa]: “Jag upplever alltid att jag alltid haft väldigt god självkänsla men inte lika bra självförtroende, men självkänslan har alltid varit intakt.

jag har tänkt: Jaha, nu kan jag inte detta, men jag kan i alla fall nåt. Eller på nåt sätt. Så den grundtryggheten har varit väldigt bra.”

Likaså hade han ett mycket gott nätverk där det dels har varit tryggt att prata om sin situation och där, dels ett ofrivilligt faderskap inte var något onaturligt. Fischler (2012) poängterar också hur ett gott socialt stöd bidrar till en starkare resilience.

“[Intervjuare]: “Kände du dig att du befann dig i kris? Vem kunde du prata med det om?”

[Pappa]: “Jag kände väldigt många människor, hehe, och jag berättade för väldigt många människor. Eh och för min familj och så.”

[---]

[Pappa]: “Ja, nä, vi hade ett väldigt stort gäng. Jag hängde på klubbarna nere på [...] så att där var det den blandningen av människor, det skulle inte finnas normala människor. De som kom från svenssonhem de fick hitta på att de... nånting drogade eller. [...] Så att det [att bli ofrivillig pappa] skulle hända, var ju i den kontexten inget ovanligt.”

Vi bedömer att han haft en stark resilience på grund av både sin *höga självtillit* och sitt *goda sociala nätverk*. Enligt vår bedömning har hans mest framträdande copingstrategier varit *planerad problemlösning* och *ansvarstagande coping*. Lennér Axelsson (2010) beskriver dessa två copingstrategier som konstruktiva, då de bidrar till en mer kvalitativ coping. Vi tolkar här att bättre betyder mindre problemfyllt och mindre ångestladdat.

En annan man som var 37 när han blev pappa hade vad vi bedömer som hög resilience. Det hade han fått från ett *starkt stöd* av sin syster och sina kompisar vilket gav honom ett gott socialt nätverk. Tidigare i livet hade han haft en kris där han med professionell hjälp och kurser kunde öka *självkänslan* och beskriver den här perioden som personligt utvecklande. Detta har också bidragit till att mannen har utvecklat en *kognitiva förmågan* som underlättar att kunna hantera kriser på ett mer konstruktivt sätt med hjälp av *planerad problemlösning* och *ansvarstagande coping* (Lennér Axelsson (2010). Han hade lättare att ta initiativ och kunde med *humor* se tillbaka på sitt liv vilket visar på en resilience av god kvalitet (Wolin & Wolin, 2010).

[Pappa]: “...Och vart tryggare också i mig själv där åå... hade väl lite varit på botten och lite grann resonerad utifrån de nya verktygen jag hade fått där rent psykologiskt att det är inte så jävla farligt att var där för det kan ju inte bli sämre, det kan bara bli bättre liksom...”

Vi bedömer att han haft en stark resilience på grund av både sin *höga självtillit*, sitt *goda sociala nätverk*, han visar på både *utvecklad kognitiv förmåga* och *värderingssystem* samt en *initiativrikedom* och förmågan till en *humoristisk inställning*. Den utvecklade kognitiva förmågan härleds till det faktum att han har tidigare kriserfarenheter som enligt Cullberg (2006) ökar vetskapen om sig själv och kan lättare hantera kriser med hjälp av dessa erfarenheter. Hans mest framträdande copingstrategier var *planerad problemlösning* och *ansvarstagande coping*.

Diskussion

Här kommer vi redogöra för en del tankar kring kring vårt forskningsområde.

Hur urvalet påverkat resultatet

Redan i urvalsprocessen hade vi funderingar på hur svaren från två olika urvalssfärer skulle kunna skilja sig åt. Mycket riktigt upplevdes de två män som kontaktade oss via diskussionsforum på nätet fyllda av mer funderingar och de hyste också ett större agg mot mammorna, samhällets bemötande och en utformning av lagstiftningen de upplevde som mansdiskriminerande. De tre i Facebooksnätverket kunde betecknas som mer accepterande av sin situation. Dock kunde inte samma tydliga uppdelning ses när det gällde hur mycket männen engagerade som pappor i sina barns liv. Ur diskussionsforumsgruppen var det en man som valt att helt avstå från samförde med både mamma och barn, medan den andre hade tagit på sig ett varannanhelgsumgänge. Ur Facebooksnätverket var det en som hade fullt ansvar, en hade varannan vecka och en hade årlig kontakt. Alltså kan vi se att för att få en ärligare och mer fullständig bild av fenomenet ofrivilligt faderskap måste det till ett mycket större urval, och det måste vara mer neutralt selekterat.

Vad våra resultat kan bidra till

Vi vill inte dra några långtgående slutsatser. Men det vi ändå tycker oss se är att ett ofrivilligt faderskap inte behöver innebära att barnet blir stående utan en närvarande pappa i livet. Likaså måste inte en man utsätta sig för ett stort lidande genom att tvinga sig att ägna livet åt att undvika barnet eller tankar på barnet. Han behöver inte heller tå ihjäl sin situation för att undvika stämpling och smutskastning från sin omgivning. Som vi tolkar copingteorin i kombination med resiliencebegreppet skulle det kunna räcka att mannen *antingen blir gott bemött* av sin omgivning *eller får sin självtillit stärkt* för att han ska kunna hitta ett närvarande sätt att bejaka sitt faderskap, oavsett initial ofrivillighetskänsla. Då en höjning av självtillit eller självkänslan är något som kräver stor terapeutisk insats i en persons liv, bör ett gott bemötande och gott stöd från samhällets professionella vara den enklare framkomliga vägen för att lindra lidandet för alla och öka pappornas närvaro i barnens liv.

Ett annat steg att ge alla fäder en möjlighet till ett mer jämställt föräldraskap skulle kunna vara en lagändring. Som tidigare nämnts finns en laglig rättighet för alla gravida kvinnor om erbjudande av kuratorsstöd. En möjlighet vore att då lagstadga om att männen som ska bli/är fäder ska erbjudas ett screenande kuratorssamtal så att bland annat eventuella krisreaktioner upptäcks. Det skulle sedan kunna finnas erbjudande om fortsättning ifall så krävs. Detta vore även bra för att kunna stärka män som känner sig osäkra i sina kommande faders- och mansroller av andra anledningar.

Vi tycker oss också se i både tidigare forskning och vår studie att ofrivilliga fäder ibland gör en tankekurpa att graviditet => abort, medan verkligheten ibland faktiskt blir graviditet => barn => föräldraskap. En tanke kring kondomer är byta ut informationstexten. Nu lyder den att kondomer skyddar mot könssjukdomar och

graviditet. Men vad skulle hända om texten byttes ut att kondomer mot köns-sjukdomar, graviditet *och eventuellt ofrivilligt föräldraskap*? Detta borde kanske också föras ut till ungdomsmottagningar så att ungdomar får tänka kring och diskutera det

Krisens gnista, ett brutet sexuellt kontrakt

Alla männen hamnar i chock och reagerar mycket starkt gentemot kvinnan (med undantag för mannen som blev pappa innan aborträtten och p-pillret fanns som snarare klandrar sig själv) när de inser att de ska bli fäder. Vi tycker oss se att männen upplever att ett sorts 'sexuellt kontrakt' plötsligt bryts från kvinnans sida. Om man kombinerar Giddens (1999) tankar kring det moderna sexet där njutningen är skild från reproduktionen, med statistik kring samlag, preventivmedel, abort och reproduktion kan detta sexuella kontrakt mellan en man och kvinna se ut ungefär som följande:

‘Nu har vi sex för njutnings skull. Om det råkar bli barn så gör vi abort, såvida vi inte har ett förhållande och i det förhållandet gemensamt kommit överens om eller öppet uttalar att någon av oss slutar med preventivmedel och det som händer därefter det händer.’

Mot detta sexuella kontrakt kan göras starka invändningar att denna tolkning är en patriarkal syn på sex, där kvinnor förväntas ta ansvar för mäns oansvariga njutning. Det skulle också kunna vara så att den gamla normen för kvinnor ska akta sig för att bli gravida har uttraderats i och med aborträtten och p-pillret, men samtidigt inte ersatts med en ny norm som ska varna män för att bli ofrivilliga fäder. Männen och samhällskontexten har kanske helt enkelt inte har hängt med i att den yttersta beslutsrätten kring reproduktionen skiftat från män till kvinnor, samtidigt som kvinnor kanske också tar sig större friheter i sin rätt att skaffa barn?

Vad handlar krisen och ofrivilligheten om?

Som vi förstår det så har männen en klar bild inom sig om hur en man och pappa bör vara. Det här skapar problem när mannen plötsligt ställs inför det ofrivilliga faderskapet. Utifrån de vittnesmål vi läst (Filipsson, 2009, Lindén, 1996; Nord 1995, Nystrand 2009) samt de män vi själva intervjuat, framträder en bild där den ofrivilliga pappan nu förväntas plötsligt underkasta sig kvinnans livslånga beslut, samtidigt som det ska råda jämställdhet mellan könen. Han förväntas vara en fri individ i ett samhälle som premierar stort sexuellt självstyre och där sex är skilt från reproduktion samtidigt som han plötsligt uppfattar att kvinnan i just den här situationen inte tänker likadant. Han upplever sig överkörd i sitt livs största beslut, när han förväntat sig att barnafrågan skulle vara en gemensam diskussion mellan två blivande föräldrar. Han förväntas vara en modern man som pratar om sina känslor men får samtidigt höra att han ska bita ihop och bara finnas där för barnets bästa. Han vill inte ha mer med mamman att göra, men förväntas ha ett livslångt samarbete med vad han upplever som sin förövare. Han ville inte bli förälder där och då men har ändå blivit pappa här och nu. Han vet vad som förväntas av honom utifrån samhällsnormen och hurdan synen på en frånvarande far är men har ändå svårt att känna lust och förväntan inför rollen som pappa. Han får ofta starka flyktreaktioner, men anses som oansvarig och omogen när han inte genast omfamnar tanken på en familj.

Allt detta sammantaget anser vi utlöser en kris och skapar ofrivilligheten i mannen.

Resonemang kring faderskapet

En mer långtgående fråga är huruvida en närvarande biologisk far är nödvändig i vårt moderna samhälle? I takt med att spermadonationer ökar, samboskap ersätter giftermål och tanken på den livslånga kärnfamiljen tenderar att brytas upp uppstår det nya familjekonstellationer. Vi ser en framväxt av stjärnfamiljer, plastföräldrar, enkönade föräldrapar, homooptioner, ensamoptioner och regnbågsfamiljer. Utan att ännu säkert kunna uttala sig om hur dessa barn i framtiden kommer uppleva sina familjer och vuxenförebilder verkar det alltså egentligen inte vara själva den frånvarande fadern som är det problematiska. Det är snarare att den ofrivillige fadern har valt bort sitt barn som orsakar skador på självkänslan hos barnen, utifrån vad som framkommer i *Den dolda könsdiskursen - Mödrar, söner och frånvarande fäder* (Bäck-Wiklund et al., 2003) Kan då samhällets syn förändras till att inte problematisera en frånvarande far utan istället föra fram en berättelse om att "mamma ville så gärna ha dig, att hon valde att föda dig även om du inte har din/någon pappa i ditt liv." Hur denna omskiftning möjligen skulle kunna ske och hur den skulle kunna kombineras med ett eventuellt avskaffande av underhållsplikten och barnets rätt till sitt biologiska ursprung törs vi dock inte spekulera i.

Kan också manligheten och kvinnligheten omstruktureras så att inte den förstnämnda framför allt representerar norm, gränssättning och struktur, samtidigt som den andra tillåts innehålla mer än närhet, lyhördhet och ömhet? Om dessa i vårt tycke socialt konstruerade könsmarkörer fördelas jämnare mellan könen så kan att frånvaron av en far upphöra att betyda frånvaro av en 'familjepolis', i hetero-sexuella familjebildningar. Om det medför att laddningen kring den frånvarande fadern försvinner, så kanske det som en bonus blir mindre negativt laddat att vara ofrivillig pappa. Det i sin tur kanske kan få de män som i dag väljer att aldrig träffa sina barn, att istället kan anamma en regelbundet, men möjligen lågfrekvent umgängesrutin, så att barnet får ett ansikte på sin far.

Vidare forskning

Utifrån det vi har sett under vår undersökning och i tidigare forskning så finns det en mängd saker som ytterligare kan och bör utforskas.

Exempelvis skulle mammornas sida av situationen kunna belysas, för att ge dem en röst. De ofrivilliga fäderna uttrycker mycket ofta att de inte förstår hur kvinnorna kan resonera som de gör. Papporna uttrycker ofta också att de inte tror att kvinnan verkligen förstår vad hennes beslut får för konsekvenser för honom. Då mannen och kvinnan nästan omedelbart efter graviditetens offentliggörande hamnar i krigsposition med varandra blir kommunikationen ofta snabbt infekterad eller upphör. Ett ömsesidigt belysande av varandras motiv skulle kunna skapa en större förståelse för den andre i den svåra situation båda parter tillsammans hamnat i och eventuellt minska stridigheterna och framtida samarbetsvårigheter.

En annan intressant forskningsaspekt vore att undersöka hur samhälleliga stödpersoner resonerar kring och ser på fäder som beskriver sig som ofrivilliga. Kan vi se om det dåliga bemötande männen ofta rapporterar om faktiskt har någon hävd eller är deras känsla ett resultat av att de befinner sig i kris och därför är hyperkänsliga och inbillar sig att de blir motarbetade av en till stora delar kvinnodominerad stödsektor.

En tredje sak att studera är att hitta kvantitativa fakta på hur många fäder det är som faktiskt på grund av sin upplevda ofrivillighet väljer att inte starta ett liv tillsammans med sitt barn och dennes mamma. Exakt hur detta skulle gå till väljer vi att här inte spekulera i då vi inte är bekanta med hur folkbokföringens vårdnadsformer och föräldraskap är kopplade till varandra.

Referenser

Abortlagen; Föräldrabalken (2012) *Sveriges Rikes Lag*.
<http://notisum.se/http://notisum.se/http://notisum.se/http://notisum.se/http://notisum.se/>
(2012-1120)

Brake, Elisabeth (2005) *Fatherhood and childsupport. Do men have a right to choose?*. Journal of Applied Philosophy, Vol. 22, No.
<http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.ub.gu.se/doi/10.1111/j.1468-5930.2005.00292.x/pdf>
(2012-10-18)

Braun, V. & Clarke V (2006) Using thematic analysis i psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.

Broberg, Anders; Granqvist, Pehr; Ivarsson, Tord; Risholm Mothander, Pia (2006) *Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer*, Natur & Kultur, Stockholm

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Burr, Vivien (2003) *Social constructionism*. Routledge. New York.

Bäck-Wiklund, Margareta ; Franséhn, Mona; Johansson, Thomas (2003) *Den dolda könsdiskursen : mödrar, söner och frånvarande fäder*, Migra grafiska AB, Stockholm

Cullberg, Johan (2006) *Kris och Utveckling*, Natur och Kultur, Stockholm

Eide, Tom; Eide, Hilde (2004) *Kommuniktion i Praktiken*. Gyldendal akademisk, Oslo, Norge

Filipsson, Pelle (2010): *Den vackraste gåvan*, Pagina, Stockholm

Fischler, Christina (2012) *Naturliga reaktioner vid Trauma*. Artikel. Karolinska Institutet, Stockholm

Giddens, Anthony (1992) *The transformation of intimacy*, Stanford University Press, Cambridge, UK

Johansson, Anna (2005) *Narrativ teori och metod*, Studentlitteratur AB, Lund

Hacking, Ian, (1999) *Social konstruktion av vad?*, Bokförlaget Thales, Stockholm

Kero, Annelie (2005) *Abort – en tabubelagd rättighet*, Läkartidningen nr 48.
<http://tarkiv.lakartidningen.se/2005/temp/pda31040.pd> (2012-10-16)

- Klinth, Roger; Johansson, Thomas (2010) *Nya svenska fäder*, Borea förlag, Umeå
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund Studentlitteratur
- Kvale, Steinar; Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur
- Lennér Axelsson, Barbro (2010) *Förluster. Om sorg och livsomställning*. Natur och kultur, Stockholm
- Lindén, Göran (1996) *Från misstag till farsa*, Stiftelsen Stickan, Gävle
- Millum, Joseph (2008) *How do we acquire parental responsibilities*. *Social Theory and Practice*, 34.1, January, s71-93
- Nord, Joakim (1995) *Pappa mot sin vilja*, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet
- Nystrand, Rowena E. (2010) *Gäller att passa in, annars är man fel på det...*, Socialhögskolan vid Lunds universitet, Lund
- Olsson, Maria Minnamottagningen, Intervju, Göteborg, 2012-10-19
- RFSU (2010) Utdrag ur *Sex - en politisk historia (2003)*;
<http://www.rfsu.se/sv/Sex--relationer/Sex-genom-livet/Sex-i-Sverige/>
(2012-10-12)
- SCB (2010) Födslotal
http://www.scb.se/Pages/Article_333981.asp
(2012-10-25)
- SCB (2010) Ensamlevande mödrar
http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables_340487.aspx?google=true&px_tableid=ssd_extern%3AVardnad
(2012-11-21)
- Shifman, Pinhas (1990, no 4). *Involuntary Parenthood, Misrepresentations as to the use of contraceptives*, *International Journal of Law & Family*. s279-296
- Socialstyrelsen (2010) Aborter
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18330/2011-6-1.pdf>
(2012-10-18)
- Socialstyrelsen (2012) Vårdnad, boende, umgänge
<http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/familjeratt-familjeradgivning/vardnad->

[boende-umgange](#)

(2012-10-23)

Thomassen, Madelene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis*, Gleerups, Malmö

Thomassen, Magdalene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildnings AB.

Wolin, Steven och Wolin, Sybil (1993) *The resilient self. How survivors of troubled families rise above adversity*. New York: Villard Books.

[Bilaga 1]

Ofrivillig Pappa?

Vi är två socionomstudenter vid Göteborgs Universitet som skriver vår C-uppsats om ofrivilligt faderskap och hur de papporna upplever att de har blivit bemötta.

Vi söker Dig som anser att du har blivit pappa mot din vilja och som skulle vilja ställa upp på en intervju (cirka en timme) under oktober månad, 2012. Det är en fördel om du bor i Göteborgstrakten eller åtminstone Västsverige.

Du är givetvis garanterad anonymitet.

Om du inte själv har erfarenhet av ämnet, men känner någon som har det, så får du gärna vidarebefordra vår önskan till den personen, och be denne kontakta oss.

Kontakta Hanna och Henrik på ofrivilligpappa@gmail.com, 07XX-XX XX XX (Henrik) eller 07XX-XX XX XX (Hanna)

Ps. Vi är medvetna om att det kan vara ett känsligt ämne, så du bör rådgöra med din eventuella terapeut innan du väljer att medverka. Ds